# Old Ni-js

## Kroniek van Eibergen, Beltrum en Rekken

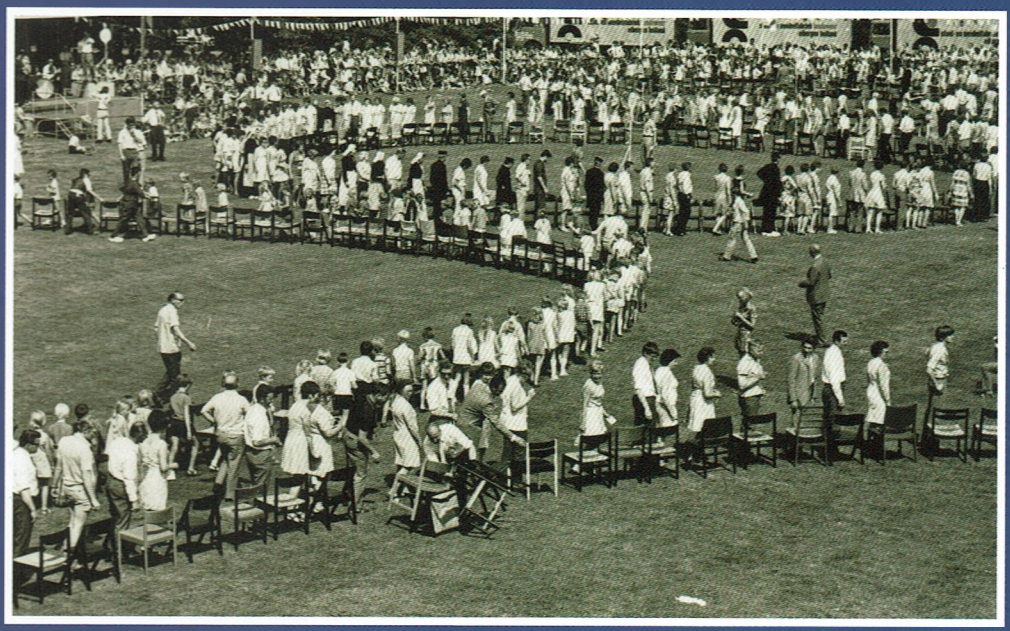

**In dit nummer o.a.:**

- Stoelen- en meubelfabriek Groot Landeweer
- Wie was Franciscus Hermanus Bach
- Markestenen en markegrenzen
- Uniek overlijdensbericht uit 1801
- De Ruiterskamp, boerderij aan de Berkel
- Zoekplaatje
- De omzwervingen van een sluitsteen
- Heinrich Wilhelm Kölling, molenaar van de Mallemse Molen
- Huenderstraat

**Uitgave Februari 2019 - nr. 89**

**Old Ni-js is het orgaan van de Historische Kring Eibergen.**
**Lidmaatschap/abonnement € 18,- per jaar bij automatische betaling.**
**Toeslag bij betaling via toegezonden rekening € 1,50.**

| | |
|---|---|
| **Secretariaat**<br>secretariaat@historischekringeibergen.nl | A.G.J. Esman<br>Postbus 139<br>7150 AC Eibergen<br>Drieveweg 18<br>7152 KB Eibergen<br>tel. 0545-471994 |
| **Bank** | Rabo Eibergen<br>Rek.nr. NL92 RABO 0316 4480 95 |
| **Ledenadministratie** | A. Bolster<br>Primulastraat 12<br>7151 GR Eibergen.<br>tel. 0545 471663 |
| **Bezorging Old Ni-js** | H. Hanning<br>Begoniaplein 12<br>7151 WB Eibergen<br>tel. 0545 473574 |
| **Verkoop boeken** | Historische Kring Eibergen<br>Grotestraat 56<br>7151 BD Eibergen<br>www.historischekringeibergen.nl |
| **Website** | IDEA-ONLINE Eibergen<br>www.historischekringeibergen.nl |

**Bestuur Historische Kring Eibergen**

| | |
|---|---|
| A. Ravesloot, | voorzitter |
| A.G.J. Esman, | secretaris |
| A. .Bolster, | penningmeester |
| G. Klein Willink-Odink, | lid |
| H. Floors, | lid |
| L. Bolster-Koeslag, | lid |
| H.M. Sieben, | lid |

**Foto omslag:** ***Het voormalige gemeentehuis van Eibergen.***
*De redactie heeft alle moeite gedaan om het copyright van deze foto te achterhalen. Wanneer iemand meent de intellectuele rechten op deze foto te bezitten, kan hij/zij zich melden bij de redactie.*

**Redactie Old Ni-js**

H.M. Sieben (hoofdredacteur), H. van Doorn, H. Hanning en J. Smits.
E-mailadres: redactie@historischekringeibergen.nl

Gehele of gedeeltelijke overname van artikelen is alleen toegestaan
met schriftelijke toestemming van de auteur.

Stuksprijs Old Ni-js € 6,00
**ISSN 1381-2548**
Oplage 1200 exemplaren

# Old Ni-js

**Kroniek van Eibergen, Beltrum en Rekken**

**33e jaargang nr. 89** **Februari 2019**


## Inhoud van dit nummer


Van de redactie . . . . . 2
*Henk Sieben*

Van de bestuurstafel . . . . . 3
*Arie Ravesloot*

Agenda jaarvergadering . . . . . 4
*Ton Esman*

Jaarlijks uitstapje . . . . . 5
*Gerrie Klein Willink-Odink*

Onder de Ginko Biloba: Museumnieuws . . . . . 6
*Paul Puntman*

Stoelen- en meubelfabriek Groot Landeweer . . . . . 8
*Henk Sieben*

Kindergeloof . . . . . 39
*Bert Heuvelsland*

Wie was Franciscus Hermanus Bach . . . . . 40
*Wim van Hagen*

Markestenen en markegrenzen . . . . . 44
*Henk Sieben*

Uniek overlijdensbericht uit 1801 . . . . . 46
*Erik Ooink*

De Ruiterskamp, boerderij aan de Berkel . . . . . 51
*Derk Willem Izaks*

Zoekplaatje . . . . . 54
*Henny van Doorn*

De omzwervingen van een sluitsteen . . . . . 56
*Gezien Schuur*

Heinrich Wilhelm Kölling, molenaar van de Mallemse Molen . . . . . 57
*Henk Sieben*

Huenderstraat . . . . . 58
*Hans Hanning*

# Van de redactie

Bij het uitbrengen van deze uitgave van Old Ni-js wensen we u allereerst al het goede toe voor het komende jaar. Veel heil en zegen zo als dat heet. Er staan een flink aantal activiteiten gepland voor 2019. Op 3 februari a.s. is er het jaarlijkse filmfestival en op 8 mei de jaarlijks excursie.
Verder staan er dit jaar geen boeken op stapel en hopen we u gewoon een aantal kronieken van Old Ni-js te presenteren.
Nog even terug naar de vorige Old Ni-js uitgave, wat betreft de naamgeving van de Bartelinksgang. Om alle misverstanden uit de weg te ruinen, is het zo dat op initiatief van de gemeenteraadsleden Arnold Kion, destijds CDA, en Hans Pelle, PvdA, de gemeenteraad besloot om de naam Bartelinksgang toe te kennen. Dat is dat.

Dan over de inhoud van deze uitgave waarin we niet zo heel ver terug gaan in de tijd van de Eibergse geschiedenis, al lijkt het soms wel zo. We vragen uw aandacht voor meubel- en stoelenfabriek Groot Landeweer, waar door de jaren heen miljoenen stoelen geproduceerd en over de hele wereld geëxporteerd zijn. De fabriek was tientallen jaren één van de grote werkgevers van Eibergen, waar mensen zich thuis voelden.
Deze keer ook weer een bijdrage uit het Beltrumse. Wim van Hagen heeft zich verdiept in het leven van Franciscus Hermanus Bach en er een informatief artikel over geschreven. De Beltrumse schrijvers mogen overigens best vaker van zich laten horen.
Behalve de vaste rubrieken ook een bijdrage van ons Zeeuwse lid Bert Heuvelsland en een bijdrage van Derk Willem Izaks die vanuit Bali zijn Eibergse herinneringen ophaalt. Er zullen nog een aantal volgen. Boeiend is verder het verhaal van Gezien Schuur over de sluitsteen van de schoorsteen van het huis waar Menno ter Braak ooit woonde.

Tot slot nog enkele oproepen. Allereerst de bezorging van Old Ni-js. We zijn op zoek naar mensen die bereid zijn om ons hierbij de helpende hand te bieden. Als u hiervoor belangstelling heeft, kunt u contact opnemen met Hans Hanning. Verder nog het verzoek om adreswijzigingen tijdig door te geven. Dit om onze administratie op orde te houden en de bezorging vlot te laten verlopen. Ook wordt er hulp gevraagd bij de knipselkrant. Mocht u hiervoor belangstelling hebben kunt u contact opnemen met Gerrie Klein Willink. Zo kan het werk van de historische kring worden voortgezet dat immers voor het grootste deel uit vrijwilligerswerk bestaat.

Namens de redactie,

*Henk Sieben*

# Van de bestuurstafel

De eerste Old Ni-js van 2019 ligt voor u. Dat geeft mij de gelegenheid om u een heel gezond en gelukkig jaar toe te wensen. Het vorige jaar was een jaar waarin er veel gebeurd is. We hebben de overstap moeten maken van 't Spieker naar de Grotestraat 56, boven de bibliotheek. Prima ruimtes waar onze vrijwilligers een mooie en ook gezellige plek hebben om te werken.
En als ik het dan toch over deze vrijwilligers heb, zij hebben er voor gezorgd dat de verhuizing uitstekend is verlopen. Met hun creativiteit, handigheid en een uitstekend oog voor logistiek werden de ruimtes geschikt gemaakt.
Zonder daarbij namen te noemen is een woord van dank hier dan ook zeker op zijn plaats. Met deze verhuizing is direct ook de gelegenheid benut om de middelen waarmee gewerkt wordt te verbeteren. Dat is natuurlijk ook nodig om de historie van Eibergen e.o. goed te documenteren en te archiveren.
Daarnaast blijft het een punt van aandacht om de ontwikkelingen in digitalisatie zo goed mogelijk te blijven volgen.

Na een lange periode van 18 jaar vrijwilligerswerk bij de Historische Kring heeft Dick Somsen te kennen gegeven om te stoppen met zijn taken. Vorig jaar heeft hij daarvoor een eerste stap gezet en nu zullen we bezien wie de rest van zijn werk kan overnemen. Natuurlijk danken we Dick voor zijn grote inzet en hebben hem daarom vorig jaar erelid gemaakt.

U weet natuurlijk dat we samen met museum de Scheper ieder jaar het filmfestival organiseren. Elk jaar evalueren we onze samenwerking en proberen op meer terreinen gezamenlijk te opereren. Ook de bibliotheek heeft zich bij het overleg aangesloten. We kijken hoe we onderwerpen op een gezamenlijke manier aandacht kunnen geven, ieder vanuit zijn eigen discipline. Zo was er vorige maand aandacht voor Menno ter Braak. Aan dit en andere onderwerpen voor dit jaar zal in Old Ni-js aandacht worden besteed. Natuurlijk zal er ook regelmatig informatie op onze website, www.historischekringeibergen.nl, te vinden zijn. Sowieso de moeite waard om deze site eens te bezoeken.

Het hoeft geen betoog dat we ook dit jaar er voor u zullen zijn en hebt u een vraag, opmerking of een goed idee, schroom dan niet ons te benaderen.
En mocht u interesse hebben om ook als vrijwilliger een duit in het zakje te doen, dan kunt u ons natuurlijk mailen op secretariaat@historischekringeibergen.nl.

Veel leesplezier en niet te vergeten, er staan weer een paar luisterverhalen op onze website.

*Arie Ravesloot, voorzitter*

# Agenda van de algemene ledenvergadering 2019

**Zaterdag 16 maart om 14.00 uur**
**Locatie: dorpshuis De Huve, Grotestraat 52, Eibergen**

- **Opening**
- **Goedkeuring en vaststelling notulen algemene ledenvergadering 2018** [1]
- **Ingekomen stukken en mededelingen.**
- **Vaststelling van het beschrijvend jaarverslag 2018** [2]
- **Vaststellen van het financieel jaarverslag 2018** [3]**, waaronder:**
  - Jaarrekening van 2018 - Balans per 31 december 2018
  - Verslag van de kascommissie - Begroting 2019 en de plannen voor 2019
- **Benoeming van de kascommissie**
  Voorgesteld wordt drie personen te benoemen die de kascommissie zullen vormen voor controle van de stukken betreffende het jaar 2018.
- **Bestuursverkiezingen**
  Aftredend zijn volgens het rooster de voorzitter, Arie Ravesloot en de leden Henk Sieben en Hennie Floors. Alle drie hebben zij desgevraagd laten weten nog een volgende periode in functie te willen blijven.
  Het bestuur stelt daarom voor deze personen alle drie te herbenoemen.
- **Rondvraag en sluiting**

## PAUZE

Na de pauze zal de heer Arjan Ligtenbarg een uiteenzetting houden over het vervoer in en om Eibergen door de eeuwen heen. Arjan is mede schrijver van drie boeken, o.a. over het vervoer in de middeleeuwen.

Een overzicht van alle vormen van vervoer die Eibergen gekend heeft: een veelheid van vervoermiddelen. Hessenwegen, de Berkel als waterweg, spoorwegen, de Twenteroute als provinciale weg, buslijnen met Eibergen als middelpunt, de geplande Rijksweg 15 Maasvlakte - Enschede, de nieuwe N18, Eibergen had of heeft het allemaal. Aan de hand van kaarten en illustraties tonen we een beknopt overzicht van de verbindingen van Eibergen met de 'buitenwereld', vanaf ongeveer het jaar 1100 tot aan de opening van de N18 in 2018.

*Het zou prettig zijn als u tijdig wilt laten weten*
*of u de vergadering zal bezoeken en met hoeveel personen.*
*Het adres is www.secretariaat@historischekringeibergen.nl .*

1. Het concept-verslag wordt ter vergadering uitgereikt.
2. Het beschrijvend concept-jaarverslag wordt ter vergadering uitgereikt en is te vinden op deze website
3. De financiële bescheiden worden ter vergadering uitgereikt.

*Jaarlijks uitstapje*

# Excursie op woensdag 8 mei 2019

Op woensdag 8 mei aanstaande houden we onze jaarlijkse excursie. We vertrekken om 8.00 uur vanaf Hartemink, Kiefteweg 6. Om 9.45 uur hopen we aan te komen in het plaatsje Zeeland. We krijgen hier koffie met vlaai. Om 10.45 uur vertrekken we dan naar Eindhoven
waar we om 11.30 uur aan hopen te komen. Daar bezoeken we het Philips Museum. De tentoonstelling gaat over het heden, verleden en toekomst van dit wereldconcern. De vaste expositie gaat over innovatie en ondernemerschap. U krijgt een fascinerend beeld van hoe Philips zich van een kleine gloeilampenfabrikant tot een groot wereldconcern heeft ontwikkeld., vanaf de start van de onderneming in 1891 tot en met de innovaties van morgen. Er is ook tijd om nog zelf rond te kijken in het museum of iets te drinken in het museumcafé. Een deskundige gids van het museum gaat mee in de touringcar voor een tour langs het Eindhovens Philipserfgoed. Tijdens de rondrit kunt u uw zelf meegenomen lunch nuttigen.
Hierna heeft u nog tijd om vrij te besteden. Nog even de benen strekken voordat we terugrijden richting Achterhoek. U kunt de winkelstraat in of neerstrijken op een terrasje of een wandeling door de stad maken.

Om 15.45 uur vertrekken we en gaan naar Didam voor een heerlijk diner. We hopen dan om 20.00 uur weer in Eibergen te zijn. Gaat u mee? Geef u dan per e-mail op bij Gerrie Klein Willink: gerrieodink39@gmail.com.

Bij opgave graag aangeven of u in het bezit bent van een Museumjaarkaart. De kosten zijn € 55,00 per persoon. Dit is inclusief koffie/gebak, entree en bustocht in Eindhoven en het afsluitende diner.

Het bedrag maakt u over naar NL92 RABO 0316 448 095
t.n.v. HKE onder vermelding van reisje 2019.
**Zodra het geld binnen is bent u deelnemer aan de reis.**

Er zijn 50 plaatsen beschikbaar en de inschrijving vindt plaats op volgorde van binnenkomst van betaling. Dus vol is vol. De rollator kan probleemloos mee in de bus en in het museum is een lift. Heeft u nog vragen dan kunt u bellen naar Gerrie Klein Willink, tel. 0545-473314 of Hennie Floors, tel. 053-5727262.

# Onder de Ginko Biloba: Museumnieuws

In de lezingenserie op de laatste woensdag van de maand heeft Museum de Scheper op 30 januari Ronald Ohlsen over zijn ontdekking in onze collectie over de literatuuropvatting van Menno ter Braak. Op 27 maart zal Rob Smolders de Eibergse schilder Wim Izaks presenteren, waarover in 2020 een expositie georganiseerd zal worden.

In april geven we een inkijkje in onze gigantische collectie schoolplaten. Wij leerden vroeger de topografie van Nederland met 'blinde kaarten': Hoogezand – Sappemeer – enzovoort, wat de hele klas opdreunde tot dat er goed in zat.

We kregen afbeeldingen bij de geschiedenis van de Tachtigjarige Oorlog, van de heldendaden op Nova Zembla en van onze glorieuze kolonisatie van West-Indië: de vervormde geschiedenis van onze natie in de wereld, zoals wij die moesten leren. Daarmee was het mogelijk net zo hoge punten binnen te halen als voor aardrijkskunde en godsdienst.

Schoolplaten van Isings, Koekoek en Jetses roepen de sfeer op van de lagere school tot in de jaren zestig, compleet met inktlappen, krijt, schriften ophalen en klassikaal zingen.

In de zomer krijgt de Eibergse textielindustrie de volle aandacht, waarbij de Koninklijke Textiel-Veredelingsindustrie een centrale plaats zal innemen. De heer Martin Louwers wil in zijn lezing op 25 september zijn KTV-ervaringen met ons delen.

Het najaar komt in het museum in het kader te staan van 'emancipatie', want oktober is de Maand van de Geschiedenis met dit jaar als thema 'zij/hij'.
We gaan dan een lezing organiseren en broeden nog op leuke activiteiten. Tussendoor nemen wij deel aan de landelijk georganiseerde Geologieweek van 3 tot 7 juni en de Nationale Archeologiedagen op 11-13 oktober. Dan ligt het accent op het onderwijs, maar hiervan kan het overige publiek ook meegenieten.

*Paul Puntman*

*De KTV, gezien vanuit de lucht.*

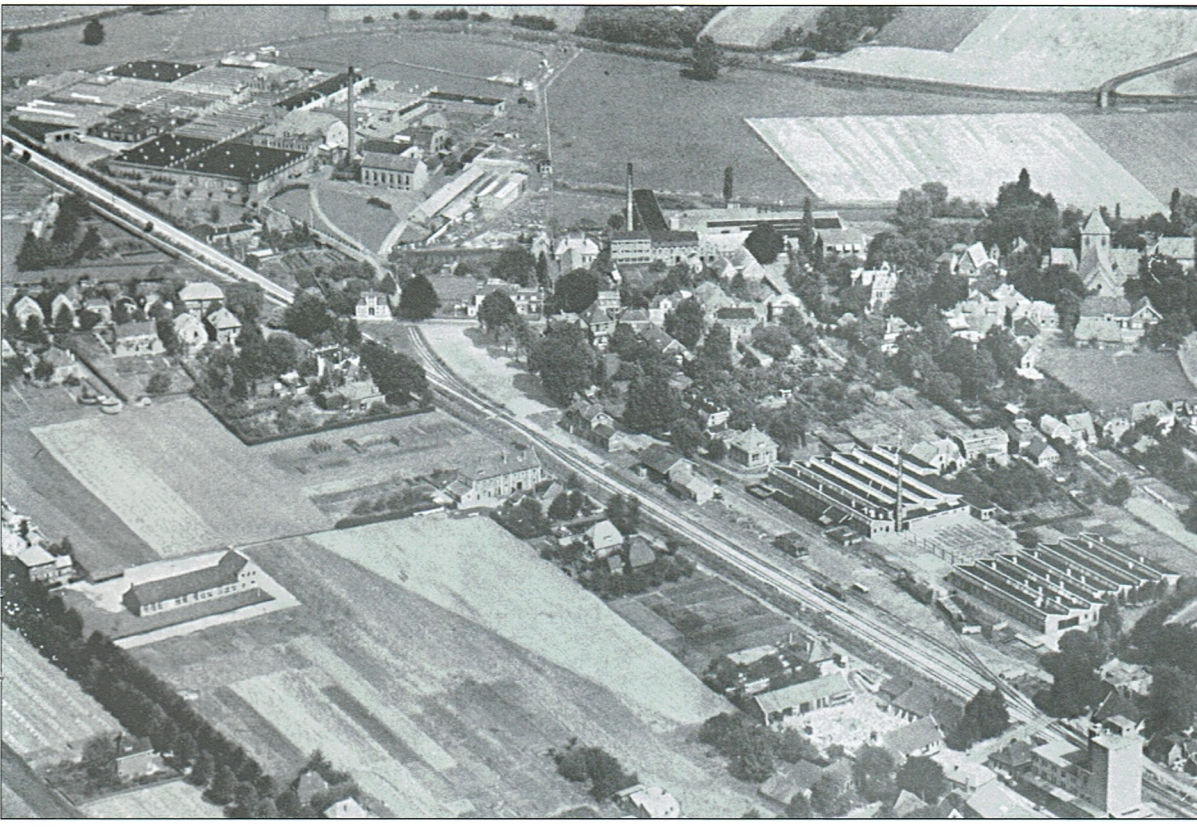

# Stoelen- en meubelfabriek Groot Landeweer

**Stoelen- en meubelfabriek Groot Landeweer is tientallen jaren een begrip van degelijkheid en welvaart geweest in Eibergen. Het bedrijf gaf aan honderden mensen werk en inkomen. Nog steeds zitten dagelijks duizenden op stoelen die bij Groot Landeweer in Eibergen zijn gemaakt, wellicht zonder dat ze zich hiervan bewust zijn. Stoelen- en meubelfabriek Groot Landweer kende helaas ook de harde cyclus van opgaan, blinken en verzinken. Dit artikel zal, al zei het beknopt, deze geschiedenis weergeven. Hiermee wordt een deel van de erfenis van deze eens zo welvarende stoelenfabriek bewaard. De geschiedenis van de fabriek krijgt gestalte door de oprichter ervan: Arend Jan Groot Landeweer.**

## De Lannever

Arend Jan Groot Landeweer (Rekken, 1910-1985) wordt geboren in het boerderijtje De Lannever aan de Hakertweg te Rekken. Hij is genoemd naar zijn grootvader Arend Jan Groot Landeweer die in 1836 te Ruurlo geboren is. Arend Jan koopt het pand aan de Hakertweg, gelegen in de Diveskamp, in 1860 en trouwt twee jaar later, in Rekken, met Garretje Pasman (1836-1884) geboren te Geesteren. Ze krijgen vijf kinderen: Willem, Willemina, Gerhard, Bernard en Engbert. Wanneer Garretje Pasman overlijdt, trouwt Arend Jan enkele jaren later met Hendrika Klein Winkel (1846-1919). Uit dit huwelijk worden geen kinderen geboren.

Engbert Groot Landeweer trouwt met Johanna Mellink (1875-1955) en krijgen drie kinderen, Gerritjen (1902-1980), Johanna (1904-1967) en Arend Jan de latere oprichter van de stoelenfabriek. Gerritjen trouwt in 1922 met Johan Onstein (1893-1969) Zij blijven op de boerderij aan de Hakertweg wonen, daar waar nu nog altijd de familie Onstein woont.

*Rond 1917, na het overlijden van Engbert Groot Landeweer (1876-1916) V.l.n.r.: Johanna Groot Landeweer-Mellink, Arend Jan Groot Landeweer, Gerritje Groot Landeweer, Arend Jan Groot Landeweer, Johanna Hendrika Groot Landeweer, Hendrika Groot Landeweer-Klein Winkel.*

Engbert Groot Landeweer is behalve landbouwer ook stoelenmaker van beroep. Daar kijkt de jonge Arend Jan de kunst van het stoelen maken van zijn vader af. Engbert Groot Landeweer overlijdt in 1916 op veertigjarige leeftijd. Hij laat zijn vrouw Johanna en hun drie kinderen achter. Twee jaar later overlijdt ook grootvader Arend Jan en in 1919 Hendrika Klein Winkel. Het zullen zorgelijke jaren geweest zijn op de boerderij. Op dertienjarige leeftijd, in 1923, gaat de jonge Arend Jan naar zijn oom in Geesteren waar hij zich verder bekwaamt in het stoelenmakersvak. In Geesteren leert hij ook zijn latere echtgenote Dika Rengerink (1910-1984) kennen. Zij werkt bij café Klompmaker in Geesteren.

## D'n Dreier

In 1931, wanneer Arend Jan eenentwintig jaar oud is, keert hij terug naar Eibergen waar hij een werkplaats laat bouwen die hij D'n Dreier noemt. In Eibergen zal hij verder als Jan d'n Dreier door het leven gaan. Het jaar daarop wordt het woonhuis gebouwd. Hiervoor leent hij fl. 3.000,00 van Bartelsboer, Hendrik Jan Boevink (1878-1962), die op het Loo woont.
Arend Jan trouwt met Dika Rengerink en schenken het leven aan drie dochters: Gerrie (Eibergen, 1934), Willie (Eibergen, 1936) en Hannie (Eibergen, 1938). In eerste instantie begint Arend Jan Groot Landeweer in zijn werkplaats met het repareren van oudhollandse stoelen maar al snel gaat hij over tot het zelf vervaardigen van stoelen. Dit blijkt een gouden greep te zijn, want de klantenkring breidt zich snel uit. De eerste tijd maakt hij zo'n zes boerenknopstoelen per week, die hij voor fl. 4,25 verkoopt. Arend Jan Groot Landeweer brengt ze zelf op de fiets of met de bakfiets naar de klanten, die dan alleen nog maar in de buurt wonen. Ook zijn vrouw werkt actief mee in de werkplaats aan de Simmelinkweg. Zij beitst en politoert de stoelen. Ze zetten samen de schouders eronder en al na een jaar worden er meer dan tien verschillende modellen gemaakt.

*De werkplaats aan de Simmelinkweg waar het in 1931 begon.*

Tijdens de oorlog 1940-1945 wordt er doorgewerkt, maar daarna wordt de werkplaats al spoedig te klein. In 1941 wordt aan de Wilhelmweg een grotere werkplaats gebouwd. Elk onderdeel van de stoel wordt met de hand gemaakt. Maar de zaken gaan goed, de vraag naar stoelen stijgt. Ze worden voornamelijk voor de plaatselijke en regionale markt geproduceerd. Namen als Odink, Wansing en Thesseling komen veelvuldig voor in het aantekenboekje van Arend Jan Groot Landeweer. Langzaam maar zeker echter breidt de klantenkring zich uit en worden er stoelen geleverd in Noordijk, Ruurlo en Haaksbergen. Wanneer na de oorlog de vraag zich snel uitbreidt, wordt in 1946 aan de Hupselseweg een groot fabriekspand gebouwd.
Het pand aan de Wihelmweg wordt dan enkele jaren als ambachtsschool gebruikt, om midden jaren vijftig als stoffeerderij dienst te doen. Omdat na de verhuizing naar de Hupselseweg niet alleen de productie toeneemt maar ook de daarbij behorende administratieve werkzaamheden, wordt Herman Landewers in het bedrijf als boekhouder en porcuratiehouder aangenomen. Behalve dat hij van grote waarde is voor het bedrijf, is hij één van de vertrouwelingen van Arend Jan Groot Landeweer. Hij is overigens een neef van Jan Tjoonk, die werkzaam is bij notaris Postma en jaarlijks de boeken controleert. Arend Jan Groot Landeweer en zijn vrouw betrekken in 1967 het huis tegenover de fabriek, dat gekocht wordt van Kroneman. De huizen worden in de volksmond 'Kronemans huuze' genoemd.

## Thonetstoel

In de jaren na de Tweede Wereldoorlog neemt vooral de vraag naar stoelen met ronde zittingen toe. Het zijn de zogenaamde Thonetstoelen. Ze staan onder andere in cafés. Vanwege de toenemende vraag worden de stoelen niet meer met de

*De Fabriek, Hupselseweg rond 1950.*

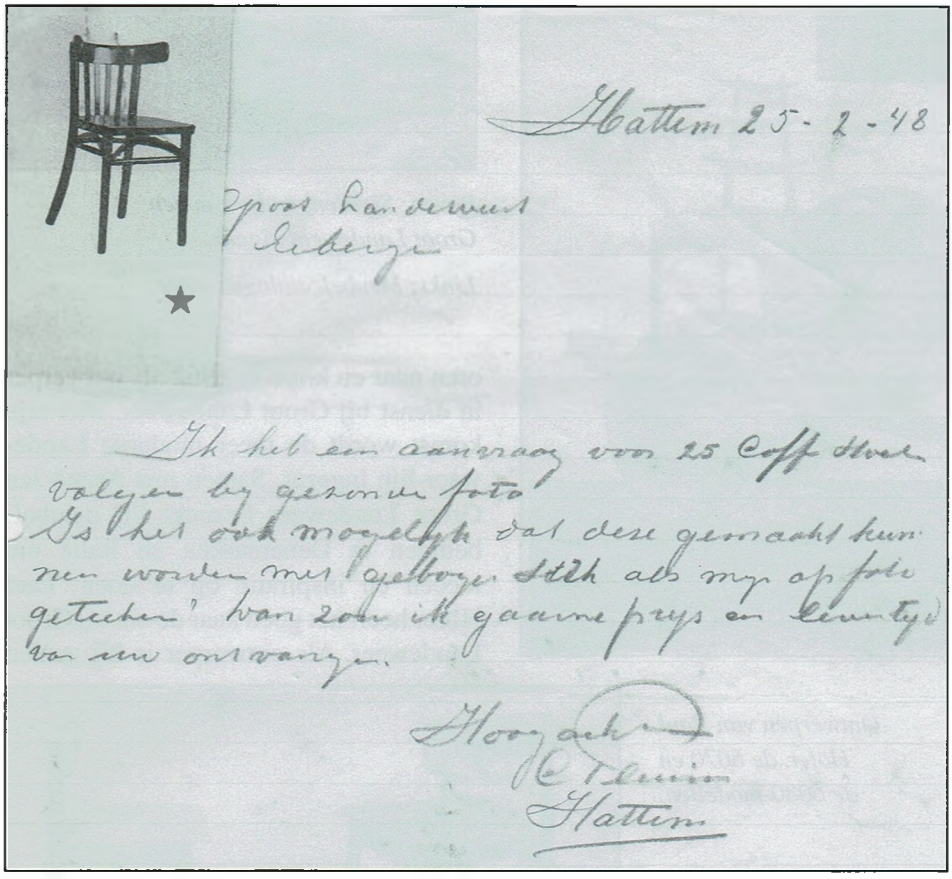

Hattem 25-2-48

Groot Landeweert
Geberge

Ik heb een aanvraag voor 25 Coff stoel
volgen bij gezonden foto
Is het ook mogelijk dat deze gemaakt kun-
nen worden met geboogen stuk als mijn op foto
getekend? Van zou ik gaarne prijs en leventijd
van uw ontvangen.

Hoogachtend
C. Pleuim
Hattem

*Een bestelling uit 1948*

hand gemaakt, maar worden er machines aangeschaft. Al snel worden de stoelen met duizenden tegelijk gemaakt en afgeleverd. Eén van de grote afnemers is het ministerie van defensie. Het bedrijf maakt een stormachtige ontwikkeling door. Omdat deze stoelen in steeds grotere aantallen gemaakt worden, zoekt Arend Jan Groot Landeweer naar nieuwe mogelijkheden om dit te bewerkstellingen.

## Ontwerpen van stoelen

Voordat een stoel wordt gemaakt, is er nagedacht over de vorm ervan, de hoogte, de rug- en armleuning, de soort van zitting. Stoelen ontstaan niet zomaar, ze worden ontworpen, waarbij rekening gehouden wordt met een vormgeving die zo aangepast is om er comfortabel op te kunnen zitten. Arend Jan Groot Landeweer ontwerpt de stoelen in eerste instantie zelf. In 1961 ontmoet hij op een meubelbeurs in Hannover Paul Höfer (Hannover, 1936). Höfer is industrieel ontwerper en binnenhuisarchitect. Hij is op dat moment werkzaam bij meubelfabriek Lübke und Rolf in Rheda. Arend Jan Groot Landeweer, die op zoek is naar vernieuwing, vraagt of hij bij hem in dienst wil komen. Höfer heeft er wel

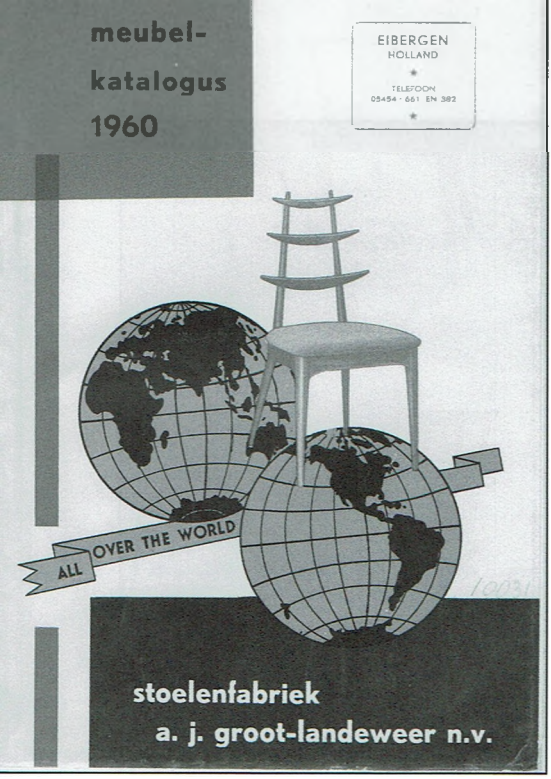


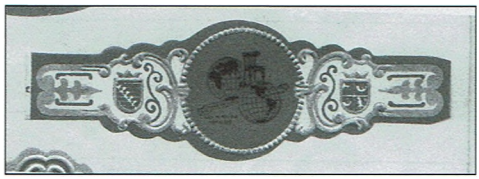

*Boven: Sigarenbandje van een Groot Landeweer-sigaar.*

*Links: Meubelcatalogus 1960*

oren naar en komt in 1962 als ontwerper in dienst bij Groot Landeweer. Met zijn komst wordt de meer moderne Landeweer-lijn ingezet. Samen met Arend Jan Groot Landeweer bezoekt hij meubelbeurzen in Denemarken en Italië om ideeën en inspiratie op te doen. Paul Höfer heeft het goed naar de zin bij Groot Landeweer. Als ontwerper is hij gezien

*Ontwerpen van Paul Höfer, de 6070 en de 6080-modellen.*

in de stoelenwereld. Hij is erop gericht om iets bijzonders te maken waarbij zithoogte, rugleuning, zitcomfort, vorm en functie precies met elkaar kloppen. Ook ontwerpt hij stoelen die bij het centrum voor industriële vormgeving ten toon gesteld mogen worden en dat kan alleen wanneer je iets bijzonders kunt laten zien. Voor één stoel wordt zelfs octrooi aangevraagd. Paul Höfer blijft tientallen jaren de vaste ontwerper bij Groot Landeweer. Bij het ontwerpen worden diverse houtsoorten gebruikt: eiken, beuken, noten, teak, bubinga, grenen, essen, mahonie en kersen. Ook wordt de houtsoort afrormosia (afro-teak) verwerkt. Verder nog de exclusievere houtsoorten als wengé, origineel teak en het dure palissander. Omdat het er nogal op aankomt dat er alleen goed hout wordt ingekocht, blijft Arend Jan Groot Landeweer zichzelf hiermee bezighouden. Ook wanneer er vrachtwagens met nieuw hout binnenkomen, voert hij steekproefsgewijs controles uit voordat het hout naar de drogerij gaat.

## Verkoop in eigen hand

In deze jaren worden de stoelen voornamelijk verkocht aan enkele grote meubelbedrijven als Lebro in Oirschot, Raket Meubelen in Arnhem en Vervoort in Tilburg. Omdat men op deze manier te afhankelijk wordt van deze drie afnemers, wordt besloten de verkoop van stoelen fors uit te breiden. De verkoop van stoelen wordt zo een onderdeel in het bedrijf waarvoor ook speciaal mensen worden aangetrokken. Eén van hen is Fred Maier. Hij werkt zich op als hoofd van de verkoopafdeling en gaat het land in om de klanten te bezoeken om zo nieuwe verkooplijnen te ontwikkelen. Andere verkopers in die jaren zijn Piet Valk en de heer H.L. van de Griendt.

Halverwege de jaren vijftig is de stoelenfabriek uitgegroeid tot een volwaardig geautomatiseerde fabriek die alle kenmerken heeft van een middelgroot bedrijf. Naast de productieafdelingen is een afdeling inkoop, verkoop en expeditie. Natuurlijk wordt alles ook netjes bijgehouden op de afdeling administratie.

*Het vervoer van de stoelen gebeurde met eigen vrachtwagens.*

Dela Bosklopper (Eibergen, 1939) is één van degenen die van 1954 tot 1964, met onderbreking van een half jaar, op diverse afdelingen gewerkt heeft en daar tal van administratieve klussen heeft verricht. In 1954 komt ze als jongste bediende in dienst. Ze werkt op de loonadministratie, haalt geld op van de bank, doet dat in loonzakjes en is betrokken bij de maandelijkse uitbetaling aan de werknemers. Ze herinnert zich directeur Arend Jan Groot Landeweer als een sociale man, die goed is voor zijn personeel. Hij is de eerste ondernemer in Eibergen die zijn werknemers met kerst met een geschenk verblijdt. Ze krijgen allen een kerststol. Deze betrekt hij via een plaatselijke bakker. Dit geeft nogal wat deining in Eibergen, omdat andere Eibergse ondernemers zich nu ook genoodzaakt voelen om met kerst met een geschenk over de brug te komen. Ook is er alle ruimte om naast het werk vrijwilligerswerk te doen. Later werkt Dela Bosklopper op de afdeling Verkoop, samen met Johan Karnebeek. Ze neemt bestellingen van klanten op, gaat mee naar meubelbeurzen en onderhoudt contact met klanten. Wanneer ze in 1964 van haar eerste zoon moet bevallen, neemt ze ontslag.

## Jubileum

In de jaren vijftig blijft het bedrijf doorgroeien en vinden er tal van innovaties plaats. Zo neemt de automatisering van het productieproces verder toe evenals de toename van het aantal modellen van stoelen. De zittingen worden bijvoorbeeld niet meer met de hand gemaakt, maar er komen stoffeerpersen waardoor er meer

*Ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van het bedrijf in 1956. Achteraan v.l.n.r.: Willie ter Welle-Groot Landeweer, Anton ter Welle, Hannie ten Elshof-Groot Landeweer en Gerrit ten Elshof. Vooraan v.l.n.r.: Bernard ten Bergen, Arend Jan Groot Landeweer, Dika Groot Landeweer, Gerrie ten Bergen-Groot Landeweer.*

*Werknemers in 1960 aan de Wilhelmweg. Achterste rij v.l.n.r.: Johan Onstein, Dinant Hoonte, Willem Floors en Herman Brinke. Vooraan Corrie van Rijn en Jan ter Welle (nu tandarts te Borculo).*

zittingen in dezelfde tijd gemaakt kunnen worden.
Arend Jan Groot Landeweer toont aan dat door inzet, ambitie en door hard te werken een bedrijf opgebouwd kan worden. Hij is een 'self made man'. Het doet 'Amerikaans' aan, zo wordt in de pers vol bewondering geschreven. In 1956 bestaat de meubelfabriek 25 jaar en biedt werk aan 90 mensen. Bij de familie Berendsen, in hotel De Kroon, wordt een feestelijke receptie gehouden. Tientallen bezoekers feliciteren de familie Groot Landeweer met hun zilveren jubileum. Ze worden bedolven onder de bloemen, fruitmanden en andere geschenken.

Burgemeester L.H.H.R. van Wensen, wethouder J. H. Schäperclaus en gemeentesecretaris G. Hospers zijn namens het gemeentebestuur aanwezig. De heer Jan Tjoonk, werkzaam op het notariskantoor, vriend en adviseur van de firma, spreekt de aanwezigen toe, memoreert in het kort de geschiedenis van het bedrijf en biedt het echtpaar Groot Landeweer een prachtig uurwerk aan. Bedrijfsleider Jan Vrielink gaat in op de technische ontwikkeling die het bedrijf heeft doorgemaakt. Als bedrijfsleider is hij uitstekend op de hoogte. Hij kent alle bedrijfsprocessen, heeft hart voor de zaak en weet altijd overal een oplossing voor. Waarderend spreekt hij over de gastvrijheid van mevrouw Groot Landeweer waarbij je altijd voor een kop koffie terecht kunt, ook al is het midden in de nacht. De heer Izaks, voorzitter van De Kern, de medezeggenschapsraad, gaat in op de goede verstandhoudingen in het bedrijf. Zichtbaar geroerd door alle hulde bedankt Arend Jan Groot Landeweer voor alle woorden die gezegd zijn. Hij zegt verder dat niet alles vanzelf is gegaan en dat het bedrijf niet voor tegenslagen gespaard is gebleven. Ook al zijn de meesten gelukkig overwonnen, toch herinnert hij iedereen nog aan het tragische ongeval in oktober 1955, waarbij de heer H. Kleine dodelijk werd getroffen. Hij vraagt de aanwezigen enige ogenblikken stilte in acht te nemen. Daarop deelt de directeur het personeel mee dat er die dag verder niet gewerkt hoeft te worden. Voor de middag staat een oriënteringsrit met flinke prijzen op het programma. Deze wordt gewonnen door de heer T. Korten.

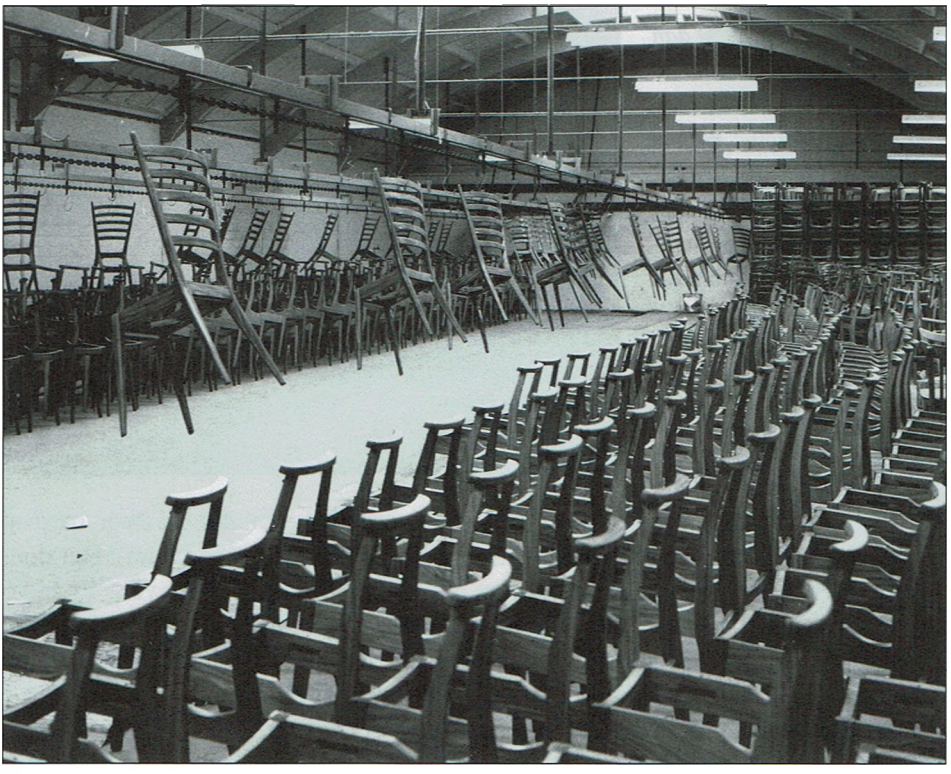

*De productiehal.*

## Enorme groei

Er is een blijvende vraag naar goedkope stoelen in deze jaren. Dit maakt dat er dan ook blijvend geïnvesteerd wordt in nieuwe machines. Het productieproces wordt telkens verbeterd en geactualiseerd. Er ontstaan aparte afdelingen die elk een deel van de fabricage voor hun rekening nemen: een machine-afdeling waar het ruwe hout wordt bewerkt, een montage-afdeling waar de aparte onderdelen tot romp in elkaar worden gezet. Er is een schuurderij, een lakkerij met spuitcabines en een stoffeerderij. Lak wordt ingekocht bij de firma's Sigma en Sikkens. Later worden er ook met een Duitse lakfabriek in Weilburg zaken gedaan. De meeste lak wordt echter gekocht bij de firma Fill in Zeist. Directeur Arend Jan Groot Landeweer houdt zichzelf in deze jaren nog met bijna alle bedrijfsprocessen bezig. Daarbij is de inkoop van de stoffen voor de bekleding van de stoelen één van zijn favoriete werkzaamheden. Wat de financiën betreft heeft hij de heer Lucas Groen in de jaren zestig aangetrokken als financieel deskundige.

## Ontspanning

Arend Jan Groot Landeweer is zo ongeveer dag en nacht bezig met zijn fabriek! Gelukkig vindt hij ook tijd voor ontspanning. Aan de Vaarwerkweg koopt hij een paardenstal, de Ponderosa. Na eerst pony's en Welsh-paarden gehouden

te hebben, schakelt hij later over op volbloedpaarden. Ook houdt hij Appaloosa-paarden. Daar, aan de Vaarwerkweg, is hij vaak te vinden met zijn kinderen en later met zijn tien kleinkinderen, die allen van paardrijden houden. Ze hebben er een heerlijke tijd. Na de bedrijfsbeëindiging in 1982 houden ze de Ponderosa eerst nog aan. In 2004 wordt de ranche verkocht. Moeder Groot Landeweer vindt ontspanning in het lezen van streekromans. Aardig om te vermelden is nog, dat de bekende streekschrijver meester H.J. Krebbers (1852-1936) een neef was van haar moeder. H.J. Krebbers, met boeken als 'Un Korf völ Dennepukkels', werd geboren in Gelselaar en overleed in Vorden, waar hij onderwijzer was.

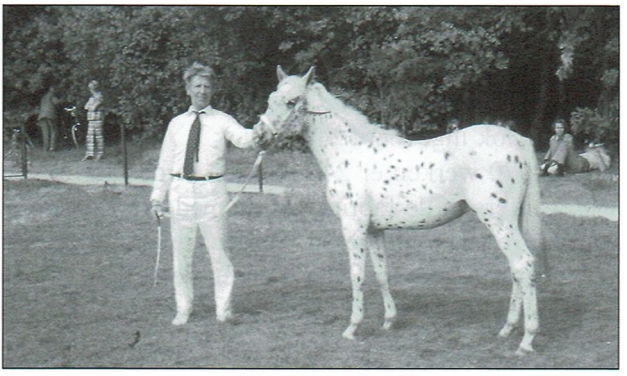

*Herman Landewers met de Appaloosa hengst Cardinal of Woodrow.*

## Zuckermann

In 1965 worden er bijna 250.000 stoelen per jaar gefabriceerd in de fabriek. De omzet bedraagt inmiddels 14 miljoen gulden per jaar. De stoelen worden niet alleen voor de Nederlandse markt gemaakt. Ze worden ook geëxporteerd naar Engeland, Amerika, België en West-Afrika. Behalve caféstoelen en stoelen voor in de huis- en slaapkamer worden er ook kantoorstoelen gemaakt. Ze worden in allerlei soorten en maten gefabriceerd, zowel met een stoffen bekleding als met plastic en skai. In de jaren die daarna volgen, blijft dit niveau van produceren gehandhaafd. Er worden honderd modellen gemaakt in diverse kleuren. Stoel- en meubelfabriek Groot Landeweer is een modern bedrijf geworden dat meetelt in de meubelbranche. Niet alleen wordt er voortdurend gewerkt aan nieuwe modellen met een moderne uitstraling, ook het machinepark en de productiemethoden wordt steeds gemoderniseerd. In 1967 wordt een zogenaamde Zuckermann-machine aangeschaft. Dit is een machine die van een ruwe stoelpoot in één keer een nette afgewerkte stoelpoot maakt. Zo kan het werk sneller en beter verlopen.

Verder wordt steeds gekeken hoe het productieproces zo gestroomlijnd mogelijk kan verlopen. Hier speelt Gunther Schaper een belangrijke rol in. Hij is econoom en houdt zich onder andere bezig met de vraag hoeveel tijd een bepaalde productiehandeling in beslag neemt. Hier wordt volgens het Refa-systeem onderzoek naar gedaan. Het Refa-systeem is een systeem dat in de jaren twintig van de

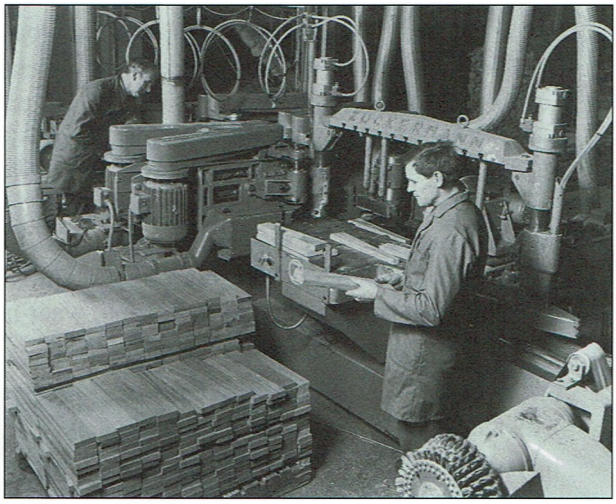

*Monteurs installeren de Zuckermann machine.*

vorige eeuw is ontwikkeld en aanvankelijk alleen betrekking had op de productie van stukgoederen. Dit leidt ertoe dat het werken op tarief populair is in deze jaren. Hoe hoger de individuele productie, hoe hoger het loon. Ook wordt de stempelklok ingevoerd.
Rond 1970 werken er 240 mensen in de fabriek, iedereen meegeteld: zowel de 170 werkers in de fabriek als de medewerkers op het kantoor die tal van administratieve taken uitvoeren. Verder zijn er vertegenwoordigers, leidinggevenden, verkopers en inkopers van hout en dergelijke. Stoelen- en meubelfabriek Groot Landeweer is wereldwijd actief geworden. De klanten bevinden zich overal ter wereld, Frankrijk, Israël en Canada. In Duitsland wordt geleverd in plaatsen net over de grens maar ook aan meubelzaken in Berlijn, München en Bad Segeberg, bij Hamburg, waar de meubelgigant Möbel Kraft zich bevindt. De meest exotische bestemming is een klant in Tahiti-Papeete op Frans Polynesië, waar met regelmaat volle zeecontainers met stoelen naartoe worden verscheept. Met deze exporttak van het bedrijf houdt Bernard ten Bergen zich bezig. Hij is getrouwd met dochter Gerrie Groot Landeweer die ook werkzaam is in het bedrijf. Bernard ten Bergen spreekt een

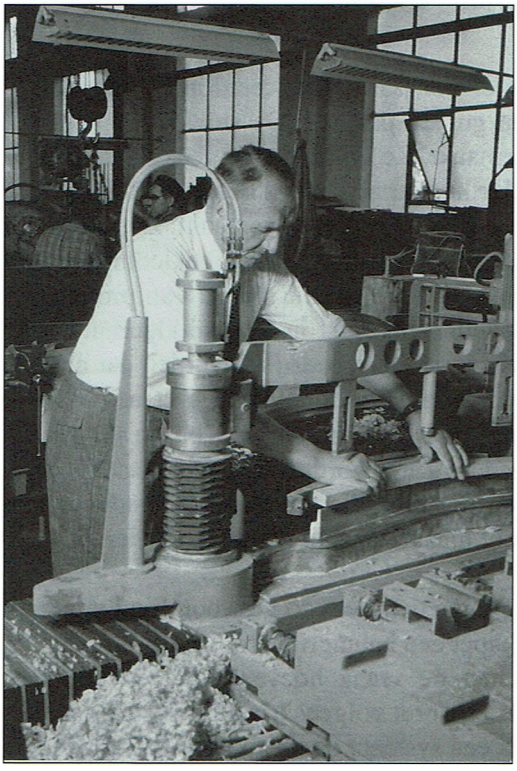

*Arend Jan Groot Landeweer aan het werk bij de Zuckermann machine.*

*Brief van een klant uit Papeete, Tahiti*

aantal talen en is thuis in de administratieve afhandeling van tal van deze exportzaken. Behalve Gerrie zijn ook haar zusters Willie en Hannie werkzaam in het bedrijf.
Behalve dat er productie-afdelingen zijn, is er ook een smederij. Daar worden machineonderdelen gefabriceerd, rekken om de stoelen op te hangen en standaards. Verder is er een expeditieafdeling waar de bestellingen worden voorbereid op vervoer door het gehele land. Het vervoer geschiedt door eigen Landeweer vrachtwagens en door de firma Witteveen uit Apeldoorn, die uitsluitend op het buitenland rijdt.

## 40-jarig jubileum

In 1971 viert het bedrijf zijn 40-jarig bestaan. Op 4 februari van dat jaar is de vijf miljoenste stoel gefabriceerd.
De stoelen worden de hele wereld over geleverd. Daarmee is de stoelenfabriek één van de grootste werkgevers in Eibergen en omstreken. Op dinsdag 1 juni, wanneer het bedrijf precies veertig jaar bestaat, is er 's middags een receptie in de showroom van de fabriek en kan de fabriek bezichtigd worden. Verder zijn er in die week tal van jubileumactiviteiten, waarbij de gehele bevolking van

*Bij de presentatie van de vijf miljoenste stoel. Arend Jan Groot Landeweer spreekt het personeel toe. Op de voorgrond zijn vrouw Dika Groot Landeweer-Rengerink en de dochters Gerrie, Willie en Hannie.*

Eibergen betrokken wordt. Ook op donderdag en vrijdag kan de fabriek bezichtigd worden en op zaterdag 5 juni is er een muzikaal programma met ondermeer de Boertjes van Buuten en Gaitjan Kruutmoes. Verder wordt er de grootste stoelendans ter wereld gehouden waar maar liefst duizend deelnemers aan mee kunnen doen. Winnaar van deze stoelendans is uiteindelijk de heer Wim Logtmeijer. Hij

*Het voltallige personeel met de heren Gerrit ten Elshof, A.R. Misteli, Bernard ten Bergen en directeur Arend Jan Groot Landeweer. Het gezin op de voorgrond in ingehuurd voor reclamedoeleinden.*

*Mega-stoelendans op De Maat.*

wint hiermee een reisje naar Valkenburg. 's Avonds is er voor het personeel een feestavond in de schouwburg te Enschede waar artiesten als Het Lowland Trio, Freddy Golden & orkest en Mini en Maxi optreden. Iedereen die meegaat, kan gebruikmaken van speciale bussen die naar de schouwburg rijden.

*Feest op De Maat ter gelegenheid van 40 jaar Groot Landeweer.*

*Na het feest worden de stoelen weer opgeruimd en afgevoerd met een eigen vrachtwagen.*

Tijdens de receptie in de fabriek spreekt burgemeester F.J. Hermsen de aanwezigen toe en zegt dat de meubelfabriek van grote betekenis is voor Eibergen. Het biedt vele tientallen mensen werk. Verder heeft 'De expansie van het bedrijf de eenzijdigheid van de Eibergse textielindustrie doorbroken'. Voorzitter van de Kern, zoals de ondernemingsraad van de fabriek wordt genoemd, de heer H.J. Scholtenloo, overhandigt directeur Arend Jan Landeweer een sleutel voor het nachthok voor de herten in het hertenverblijf, naast het huis, dat tegenover de fabriek staat. Dit is het jubileumgeschenk van het personeel voor de jubilaris en zijn echtgenote. Muziekvereniging Crescendo uit Rekken, onder leiding van Johan Timmerman, brengt muzikale hulde en voorzitter van de vereniging Johan Swering, een goede bekende van de directeur en werknemer bij de fabriek, zegt gekscherend dat hij vroeger nog met de baas geknikkerd heeft.
Arend Jan Groot Landeweer tenslotte bedankt zijn medewerkers voor hun inzet en benadrukt dat 'We elkaar als mensen dienen te accepteren want we zijn allemaal gewone lui'. Dat wil hij zelf ook zoveel mogelijk zijn, een gewone man, ondanks een miljoenen-omzet. Velen zullen hem blijven herinneren als een rustige weloverwogen man die gaat voor kwaliteit, een man die enthousiast is voor een goede stoel maar altijd eenvoud wil uitstralen.

## Ridder

Tijdens de receptie krijgt Arend Jan Groot Landeweer door burgemeester Hermsen de versierselen opgespeld die horen hij het Ridderschap in de Orde van Oranje Nassau. Hij wordt benoemd vanwege het feit dat zijn initiatief van 1931 om stoelen te gaan maken veertig jaar later uitgegroeid is tot een respectabele onderneming van internationale allure. Dit getuigt van visie, durf, volharding en

volledige inzet van zijn persoonlijkheid. Ondanks alles blijft Arend Jan Groot Landeweer een man die met beide benen op de grond blijft staan: "Succes komt met hard werken, doorzetten, een sobere tevreden leefwijze en nooit bij de pakken neer zitten", zo stelt hij in zijn dankwoord.

## Hoogtepunt

Het bedrijf bevindt zich op het hoogtepunt van zijn roem. Er is zowel belangstelling van de plaatselijke- de regionale als de landelijke pers. In een interview met het Algemeen Dagblad op 27 februari 1971 geeft Arend Jan Groot Landeweer zijn visie op het maken van stoelen weer. 'Goed zitten op eerlijk hout' is belangrijk, zegt de man die op dat moment de grootste fabrikant van eetkamerstoelen van Europa is. 'Vlak voor de Tweede Wereldoorlog ben ik gestopt met de houten keukenstoel met biezenzitting, omdat iedereen op iets moderners wilde overgaan. Maar nu, anno 1971, zou het bij wijze van spreken weer enorm in trek zijn wanneer ik die oude collectie weer in productie neem. Gewoon de boerenstoel met biezen mat, in een iets aangepast model.' Hij is voortdurend bezig om stoelen te fabriceren die goed zitten en goed verkopen. In zijn showroom staan twee modellen die op dat moment het meest in trek zijn. Dat is een heel nette eetkamerstoel met stoffen overtrek maar ook en geweldige robuuste eerlijk houten stoel met handgemaakte biezen zitting'. Arend Jan Groot Landeweer is een liefhebber van stoelen met een houten romp. 'Hout is warm, hout leeft. Hout is steeds anders'. Altijd en overal is hij gespitst op nieuwe ontwikkelingen en wat op dat moment in de mode is. 'Wanneer vrouwen ineens ceinturen met grote gespen gaan dragen en schoenen met tierelantijntjes, komen er ook knopen op de zittingen van de stoelen en een versiering hier en daar'.
In het Financiële Dagblad van 19 april 1971 wordt meer ingegaan op technische en zakelijke kant van het bedrijf. Werden er in het eerste jaar, 1931, 500 stoelen gemaakt en in 1945 6.000, in 1970 werden er 260.000 gefabriceerd. Was de gemiddelde prijs van ene stoel in de eerste jaren fl. 4,25, in 1970 was dit fl. 50,00. Werkten er in 1940 vier personen, in 1970 was de personeelsbezetting uitgegroeid tot 240 personen. Bedroeg de omzet in 1940 fl. 48.000 en in 1960 fl. 3.960.000, in 1970 was dit fl. 14.000.000. Vanwege de ongekende groei van het bedrijf, met name in de jaren zestig, vinden er ook organisatorische veranderingen plaats. Zo is de heer de heer L. Groen inmiddels financieel directeur en de heer A.R. Misteli directeur verkoop.

## Kamperveen

Een van de stoelen die met duizenden gefabriceerd wordt, is de zogenaamde Evelina, een stevige stoel met een beuken zitting die in diverse kleuren geleverd kan worden. Verder gaat deze duurzame stoel tientallen jaren mee. Ze hebben onder andere in café-restaurant De Klok gestaan, maar ook in zaal Hagens te Rekken. Het interieur van de gereformeerde kerk in Kamperveen bestaat nog altijd uit Evelina-stoelen van Groot Landeweer. Deze stoelen konden met een

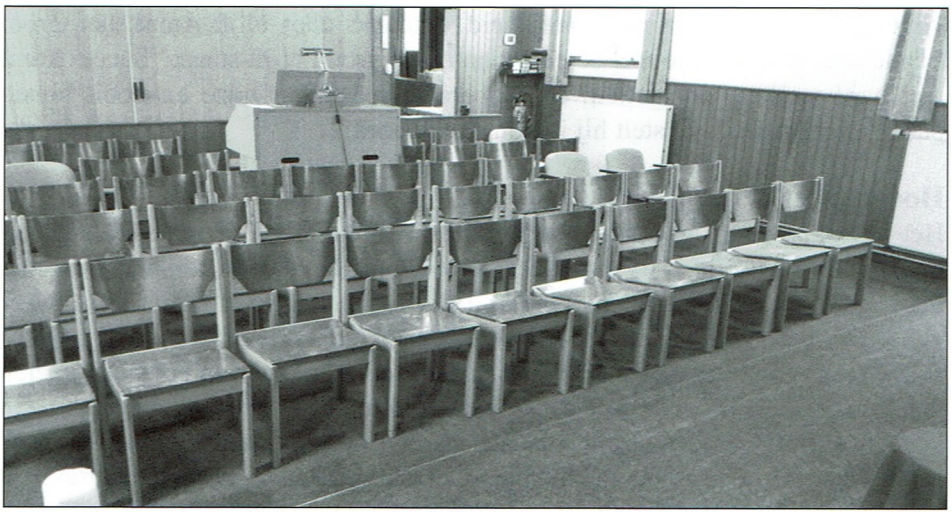

*In de Gereformeerde kerk te Kamperveen staan nog altijd Groot Landeweer-stoelen, het stapelbare model Evelina.*

bijbehorende bijbelhouder worden geleverd. Ook in de koffiekamer van het kerkje van de Nederlandse Protestanten Bond, waar de familie Groot Landeweer overigens ook lid van is, aan de Eibergse Kerkstraat, bevinden zich nog altijd stoelen uit de meubelfabriek van Groot Landeweer. Aan de Gereformeerde Kerk te Geesteren werden stoelen geleverd, aan het Hervormd Rusthuis te Enschede, ze stonden in de trouwzaal van de gemeente Eibergen en in de recreatiezaal van de Noordelijke Stichting Voorziening Geestelijk Gehandicapten te Uithuizen. Overal stonden de stoelen uit de Eibergse stoelenfabriek.

## Bijzondere banden

Dat er altijd bijzondere banden tussen de families Groot Landeweer en Onstein zijn blijven bestaan, bewijst het feit dat verschillende Onsteins tientallen jaren werkzaam waren bij de Stoelen- en Meubelfabriek Groot Landeweer. Zo is Engbert (Rekken, 1923-1993) de eerste werknemer die in 1982 zijn veertigjarig dienstjubileum viert. Hiervoor wordt hij koninklijk onderscheiden, evenals zijn broer Hendrik Jan Onstein (Rekken, 1927-1999). Burgemeester F.F.M. Cappetti speldt de jubilaris deze onderscheiding op. Ook zijn andere broer Johan (Rekken, 1929) werkt ongeveer zijn hele leven bij de stoelenfabriek. Johan Onstein werkt vanaf de tijd dat hij soldaat in Nederlands-Indië heeft gediend bij de Eibergse stoelenfabriek van zijn oom. Hij begint aan het pand aan de Wilhelmweg, waar hij alle voorkomende werkzaamheden verricht. Na de verhuizing van de fabriek in 1960 gaat hij mee naar de Hupselseweg. Daar belandt hij in de lakkerij, waar hij een groot deel van zijn carrière werkzaam is. Een andere Onstein die bij meubelfabriek Groot Landeweer zijn roots heeft liggen, is hun neef Johan Onstein (Rekken, 1940). Op achttienjarige leeftijd gaat hij als stoffeerder aan de slag

*Stoelen uit de Kingly-klasse, model Atlas. Tafel model Waal.*

in de werkplaats aan de Wilhelmweg. Ook hij verhuist in 1960 mee naar de nieuwe fabriek aan de Hupselseweg. Gerrit en Netta Onstein herinneren zich nog dat bij hoogtijdagen Arend Jan Groot Landeweer zijn oudershuis niet vergeet. Dan bezoekt hij met vrouw en dochters de boerderij aan de Hakertweg.

*Avond Vierdaagse 1967. Linker rij van voor naar achter: Wim Schurink, Jan Vrieze, Jan Tenkers (Borculoseweg), Appie van Lochem, Hennie Scheewe, Karst Mulder, onbekend, Schutten, Johan Schurink. Tweede rij van voor naar achter: Pieta Scheewe-Vrieze, Antje Poelert, Willemien Mulder, Minie Greifzu-Bruil, onbekend, Stien Smeenk, Tenkers-Lenderink, Jan Tenkers (Slemphutterweg).*

*Intocht wandelvierdaagse op de Zwikkelaarsweide - 1963. Bewoners van de Rekkense Inrichtingen werden met de bus gebracht en gehaald. Meteen na de aankomst moesten ze weer terug naar Rekken.*

De Wandelsportvereniging
GROLAND te EIBERGEN
benoemt bij dezen
DELA BOSKLOPPER
tot
ERELID
als dank voor de vele
bewezen diensten.
Eibergen,
28-11-63.
Namens het bestuur:
Voorz. Secr.

*Erelid Dela Bosklopper.*

## Groland

Meubelfabriek Groot Landeweer is een bedrijf waar velen elkaar persoonlijk kennen, van buurt of straat. Soms lijkt het wel één grote familie. Behalve dat er hard gewerkt wordt, is er ook tijd voor ontspanning. In 1955 wordt bij stoelenfabriek Groot Landeweer de wandelclub Groland opgericht. Eén van de initiatiefnemers is Karst Mulder. Hij is in 1953 begonnen op de montage-afdeling, wat zoveel wil zeggen dat op deze afdeling de verschillende onderdelen tot romp worden samengevoegd. Later is hij magazijnmeester en er verantwoordelijk voor dat de stroom van in- en uitgaande goederen ordentelijk verloopt. Samen met Dela Bosklopper draagt hij zorg voor de organisatie van het wandelgebeuren. Ook ligt de organisatie van de Eibergse avondvierdaagse vanaf 1955 bij Groland. Daarvoor was het de Eibergse VVV die dit evenement organiseerde. Ook Willemien Mulder-Koskamp zet zich jarenlang in voor Groland. Op 28 november 1963 wordt Dela Bosklopper als erelid van Groland benoemd.

*In 1947 werd Groland, de wandelsportvereniging van Groot Landeweer, opgericht. Hier op de Zwikkelaarsweide. Staand v.l.n.r.: Johan van der Kous, Karst Mulder, Derk Beunk, Jo Vrielink, Henk Vrielink, Jan Korten, onbekend, Han Onstein, Henk Simmelink, Gerrit Berends, onbekend, Johan Scholte van Mast, onbekend, onbekend, Anton Reijerink. Gehurkt v.l.n.r.: Wim te Hennepe, Anton Pasman, Epie te Hennepe-Vos, Frits Jansen, Dela Bosklopper, onbekend, Beusink?*

Lopen er in de begintijd nog zo tussen de 300 en 400 wandelaars mee, in 1970, wanneer Groland voor de 25ste keer de organisatie van de avondvierdaagse op zich neemt, is dit aantal gegroeid tot rond de 1.300 deelnemers. Voor de wandelaars van Groland staat er na de wandeling een grote pan met erwtensoep klaar die bereid is door moeder Groot Landeweer, de vrouw van 'de baas'.

Stoelenfabriek Groot Landeweer is een door en door Eibergs bedrijf. Het bedrijf biedt aan velen werkgelegenheid en is daarmee belangrijk voor de lokale economie. Daarnaast is het bedrijf een grote speler op de Europese markt wat het vervaardigen van stoelen betreft. Groot Landeweer is een open bedrijf met zijn wortels in de Eibergse gemeenschap. Zo worden ook de Eibergse scholen in de gelegenheid gesteld de fabriek te bezoeken. Veel klassen nemen zo een kijkje binnen de muren van de stoelenfabriek. Daarna maken ze een verslag van hun bezoek en maken een tekening.

## Kingly

Er worden twee lijnen in het stoelenbedrijf ontwikkeld, de zogenaamde Landeweer-lijn en de Kingly-lijn. De Landeweer lijn is de meer moderne lijn met tal van ranke stoelen. De Kingly lijn is de meer robuuste lijn. Deze zwaardere

*Tijdens de 12de Airborne wandeltocht te Oosterbeek in 1958. Achterste rijen v.l.n.r.: Jan Kerkemeijer, onbekend, onbekend, Henk Simmelink, onbekend, Gerard Vos, Jan Korten, Martie te Spenke, onbekend. Middelste rij v.l.n.r.: Anton Reijereink, Jan Karnebeek, Johan van der Kous, Spanjaard sr. Frans te Focht, onbekend, Woeltjes. Vooraan v.l.n.r.: Onbekend, Paulien Wantia, Lenie van de Kous.*

stoelen zijn in Duitsland zeer gewild. De modellen die ontwikkeld worden zijn zeer talrijk. Zo zijn er de G-modellen, genoemd naar de ontwerper ervan Gerrit ten Elshof. Ook is er het 1003K model, een meer ergonomisch model waarop zitten een waar genot is.
Behalve stoelen worden er onder verantwoordelijkheid van het bedrijf behalve stoelen ook tafels gemaakt. Deze worden gefabriceerd bij de firma Visser & Woudstra te Zaandam. In die jaren wordt ook stoelenfabriek Van der Veer in Joure en de BV. Klompenhouwer in Dinxperlo overgenomen. Dit om de capaciteit van de onderneming te vergroten.

*Het ergonomische 1003K-model*

## De Drevel

Bij stoelen- en meubelfabriek Groot Landeweer wordt in 1976 een personeelsvereniging opgericht. Deze heet de Drevel. Een drevel of drijver is een stalen pen met een bolle punt, die gebruikt wordt om draadnagels iets in het hout te verzinken. Eén keer per jaar wordt er een groot personeelsfeest georganiseerd. Daarnaast doet men mee met het jaarlijkse bedrijfsvoetbaltoernooi in Eibergen en ook met bedrijfsschiettoernooi dat bij hotel De Kroon

*Tekening van Hans Hummelink.*

wordt gehouden. Ook al wordt pas in 1976 een officiële personeelsvereniging opgericht, vanuit de directie van het meubelbedrijf is er altijd aandacht voor het personeel geweest. Zo wordt in 1960 een reisje naar het vogelpark Avifauna in Alphen aan de Rijn en een boottocht in Amsterdam ondernomen, geheel op kosten van de zaak, met afsluitend diner in Diepenheim. Dit is een groot succes.

*Stoel uit de Landeweer-klasse model Marja, beuken Balibruin. Tafel model Duisburg.*

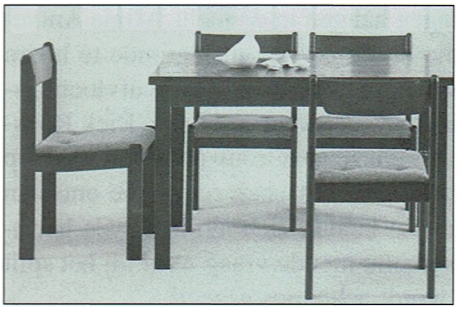

*Stoelen uit de Kingly-klasse model Pomona. Tafel model Wolga.*

## Vriendschappen

Ondanks dat er de nodige zorgen zijn in het bedrijf, gaat het werk gewoon door. Men heeft hart voor de zaak en houdt de moed erin. Werken bij Groot Landeweer betekent niet alleen hard werken, maar er is ook tijd voor plezier. Het is een familiebedrijf en dat is goed te merken. Er hangt sfeer van vriendschappelijkheid. De directeur laat zich zien en is voor iedereen aanspreekbaar. Extra inspanningen stelt hij niet alleen op prijs maar worden ook extra beloond. Twee werkneemsters uit die tijd Minie Antvelink (Rekken, 1950) en Riek Roossink (Rekken, 1952) leren elkaar kennen bij Groot Landeweer. Minie Antvelink begint in 1968 en werkt op de boekhoudafdeling, Riek Roossink op de afdeling verkoop. Ze kunnen zich goed herinneren hoe in 1973 de computer zijn intrede doet en daarmee het automatiseringsproces een zet geeft.

*Busreisje. V.l.n.r.: Marian Hummelink, Rudolf Pracht. Mini Oonk (Bennink), Jan Oonk, Ria te Braak, Leo Bennink, Ine Elshof*

Op de afdeling verkoop verricht Riek Roossink tal van werkzaamheden: van post halen, sorteren, rekeningen nakijken, archiveren tot koffie zetten. De bedrijfsresultaten blijven echter tegenvallen. Ontslagen hangen in de lucht. Minie Antvelink is één van achtendertig werknemers die bij de eerste ontslagronde te horen krijgt dat ze per oktober 1975 ontslagen wordt. Ondanks een goede afvloeiingsregeling is het een hard gelag. Gelukkig vindt ze snel weer een baan. Riek Roossink neemt het jaar daarop, in 1976 ontslag, omdat ze gaat trouwen en het werk op de boerderij minstens zo aantrekkelijk vindt. De vriendschap echter die ontstaan is, blijft bestaan, tot op heden. Een voorval dat beiden zich altijd blijven herinneren is dat op een keer een chauffeur binnenkomt met de vraag waar hij het split neer kan gooien. 'O, gooi daor maor neer' wordt achteloos gezegd.

*Stoel uit de Landeweer-klasse model Felix Eiken E-50*

'Laten we dat maar niet doen' zegt de chauffeur. Split is namelijk gravel, kiezel of grind om onder andere parkeerplaatsen mee aan te leggen. Grote hilariteit. Er staat een grote vrachtwagen met split voor de deur. Uiteindelijk is de lading achter het bedrijf gestort.

Iemand die ook op jonge leeftijd stoelen- en meubelfabriek Groot Landweer leert kennen, is Egbert Timmermans (Eibergen, 1945). Meteen na de ULO gaat hij op 16-jarige leeftijd op de afdeling boekhouding aan de slag en verricht daar alle voorkomende werkzaamheden. Wanneer hij in militaire dienst moet, vraagt 'de baas' hem, zoals Arend Jan Groot Landeweer in de fabriek genoemd wordt, om na z'n diensttijd terug te komen. Dit doet hij en blijft tot aan het faillissement bij de stoelenfabriek werkzaam. In die tijd maakt hij zowel de stormachtige ontwikkeling van de fabriek als de neergang van het bedrijf mee. Egbert Timmermans is nadat hij uit militaire dienst terugkomt, wederom werkzaam op de boekhoudafdeling en ontwikkelt zich tot leidinggevende van deze afdeling. Daar geeft hij sturing aan het automatiseren van de boekhoudkundige handelingen dat dan nog via een ponskaartsysteem verloopt. Wanneer in 1973 de computer zijn intrede doet, wordt er opnieuw een slag gemaakt. Egbert Timmermans krijgt van 'de baas' alle ruimte om zich te bekwamen in de nieuwe ontwikkelingen die op het bedrijf afkomen en krijgt de leiding van de computerafdeling.

## Internationale problemen

Na het 40-jarig bestaan van de fabriek doet oprichter en directeur van het bedrijf Arend Jan Groot Landeweer een stapje terug, al voelt hij zich nog nauw betrokken bij de nieuwe ontwikkelingen. De vraag van opvolging houdt hem nu bezig. Omdat er in zijn directe kring geen mensen zijn die de functie van directeur over kunnen nemen, wordt extern gekeken. Het is de heer Simon Tieken, afkomstig uit de vliegtuigbouw, die de dagelijkse leiding van het bedrijf op zich neemt.

*Reclamefolder uit de jaren zeventig.*

Hij krijgt meteen te maken met een aantal grote moeilijkheden, zowel op landelijk als op internationaal niveau, die tegelijkertijd het hoofd geboden moeten worden, te weten: de concurrentie vanuit de lage lonenlanden, de oliecrisis, massawerkloosheid, de hoge inflatie, het hoge rentepercentage en de afnemende vraag naar stoelen.
In 1973 creëren de Arabische landen een kunstmatig tekort aan olie. Ze verlagen de productie en verhogen de prijzen. Hierdoor stijgen prijzen voor grondstoffen. Deze maatregel, die vooral gericht is tegen de landen die Israël gesteund hebben in de Jom Kippoer-oorlog, treft vooral de Verenigde Staten, Nederland en een aantal andere West-Europese landen. Ondanks de hogere kosten, wordt in 1974 toch besloten om een personeelsblad uit te brengen, het Landeweer Bulletin. Het is onder andere bedoeld om de saamhorigheid in het bedrijf te bevorderen.

## Landeweer Bulletin

In december 1974 verschijnt het eerste Landeweer Bulletin, dat in 1975 wordt omgedoopt in 'Stool-proat an toafel'. De redactie wordt gevormd door Herman Landewers, W. Meier en H.J. Kuipers. Arend Jan Groot Landeweer schrijft in het voorwoord 'Ik hoop zeer, dat deze uitgave het begin mag zijn van de bewustwording, dat wij van hoog tot laag elkaar nodig hebben om iets tot stand te brengen en als er kritiek is, laat dat dan opbouwende zijn en laten wij ook eens een keer aan zelfkritiek doen. Juist in deze tijd moeten wij elkaar kunnen

*Uit de reclamefolder van 1973. Let op de bijzondere stoelconstructie; de vloeiende lijnen zorgen voor een plezierige 'zit'. Op deze speciale Höferconstructie werd octrooi aangevraagd. De stoel werd ondermeer op de meubelbeurs in Milaan getoond.*

*Stoel uit de Landeweerklasse model Evelina. Beuken, stapelbaar.*

vertrouwen. Laten wij dus gezamenlijk 'de handen aan de ploeg slaan', om het een beetje landelijk te houden en laat ieder op zijn plaats zich van zijn verantwoordelijkheid bewust zijn en mocht het nodig zijn, weest dan bereid een 'extra' prestatie te leveren om de zaken in goede banen te houden'. Johan Karnebeek doet een oproep om inkopen in de pas geopende personeelswinkel te doen. In de notulen van de ondernemingsraad wordt melding gemaakt van de introductie van de Kingly-lijn en de 40-urige werkweek. Ir. Simon Tieken blikt terug op het moeilijke jaar 1974 dat onder andere veroorzaakt is door de oliecrisis. 'Wat nu zal het jaar 1975 ons brengen?' zo vraagt hij zich af. 'Is er reden aan te nemen dat het met Landeweer, net als met zoveel andere bedrijven, fout gaat? Hierop kan een duidelijk antwoord volgen: NEEN, maar zonder meer en zonder een flinke aanpak van ons allen komen we deze moeilijke tijd niet door!' De notulen van de ondernemingsraad van het voorjaar 1975 maken melding van arbeidstijdverkorting. Tevens is er sprake van onrust op de werkvloer. Verder is het mager gesteld met de orderportefeuille.

*De fabriek in 1975.*

## Teruglopende productie

Zoals gezegd, moet een aantal problemen het hoofd worden geboden die zich op de markt aandienen. Om concurrentie vanuit de lage lonen-landen het hoofd te bieden, besluit de nieuwe directie om vanaf 1976 de rompen kant en klaar in Hongarije te laten maken en naar Eibergen te laten vervoeren, om daar afgewerkt en bekleed te worden. De stoelen worden per trein vervoerd en komen op het station in Winterswijk aan, om met vrachtwagens verder naar Eibergen vervoerd te worden. De nieuwe directie laat een nieuwe productiehal bouwen met het doel om de rompen daar verder af te lakken. Maar zover komt het niet. De vraag naar Nederlandse stoelen neemt verder af en de nieuwe hal wordt geen productiehal, maar een hal waar de rompen in opgeslagen worden.
Voor de bouw van de nieuwe hal is een lening afgesloten tegen 12% rente en dit bij een plotseling teruglopende productie. Dat betekent dat er minder personeel nodig is en de eerste ontslagen vallen. Dit is een fikse tegenvaller. Op zoek naar een nieuwe afzetmarkt wordt een geheel nieuwe lijn opgezet. Deze krijgt de welluidende naam Monarch. Het zijn complete eetkamerameublementen, gemaakt van Indisch teakhout die kant en klaar uit Indonesië worden aangevoerd. Echter, de kwaliteit ervan valt behoorlijk tegen. Er moeten veel reparaties bij klanten worden verricht na levering. Deze lijn biedt niet de oplossing zoals gedacht. Ondanks alle inspanningen, blijft de vraag naar stoelen afnemen met een daarbij behorende dalende omzet, die mede veroorzaakt wordt door een zekere verzadiging van de markt. Daardoor nemen de zorgen alsmaar toe. Het Financiële Dagblad van 6 maart 1976 meldt dat de meubelindustrie in Nederland

nog niet uit de problemen is. 'In 1975 heeft de Nederlandse meubelindustrie een moeilijk jaar doorgemaakt, in de eerste zes maanden van 1976 zullen er nog eens honderden arbeidsplaatsen verloren gaan. Niet alleen in Nederland gaat het slecht, ook in Duitsland blijven meubelfabrikanten zitten met grote voorraden.

Ook op de boekhoudafdeling bij Groot Landeweer is goed te merken dat er problemen zijn. Geld om de salarissen te betalen wordt als eerste gereserveerd. Daarnaast worden de crediteuren zo laat mogelijk betaald en doet men alle moeite om het geld van de debiteuren zo snel mogelijk te ontvangen. Geert Rexwinkel (Warnsveld, 1955) kan zich deze manier van werken nog goed herinneren. Het eigenlijke punt van onvoldoende inkomsten wordt hiermee zo lang mogelijk uitgesteld en gecamoufleerd. Iedereen hoopt op beter. Op een gegeven moment is dit echter niet meer vol te houden en ontstaan er schulden.

## Neerwaartse spiraal

De heer Tieken vertrekt en Arend Jan Groot Landeweer neemt zelf de leiding van het bedrijf weer over. Het gaat hem aan het hart dat het bedrijf, dat hij met eigen handen heeft opgebouwd, in een neerwaartse spiraal is terecht gekomen, maar ook hij kan het tij niet keren. Financieel directeur de heer Groen krijgt eveneens een belangrijke stem in de bedrijfsvoering, maar hij moet vanwege een oogziekte opgeven. De heer Harry Janssen wordt als controller aangesteld. Na een jaar wordt de heer Van Basten Batenburg de nieuwe directeur. Het aantal modellen wordt drastisch teruggeschroefd en er wordt ingrijpend gereorganiseerd. Maar de markt zit tegen en de omzet blijft dalen. In augustus 1979 schrijft hij in 'Stoolproat' een openhartig stuk op verzoek van de ondernemingsraad over de netelige situatie waarin het bedrijf zich bevindt. 'De groei in de verkoop van meubelen is duidelijk gestagneerd. Dit merkt niet alleen de Landeweer-Kingly Groep, maar dit ondervinden alle meubelbedrijven in Nederland. Hij somt een aantal redenen op waardoor dit komt:

- De hoge stookkosten vanwege de strenge winter 1978/1979
- Stagnatie in de loonstijging
- Stagnatie in de bouw
- De veel te hoge lonen in Nederland
- Oneerlijke concurrentie vanwege het goedkoper namaken van Landeweer-modellen

Daarna geeft hij een oplossingsrichting aan, zoals een betere plan-

Landeweer Groep
A. J. Groot Landeweer
Meubelfabriek Landeweer
Postbus 1
Eibergen
Telefoon 05454 - 1661
Telex 44254
kingly stijlmeubelen
Postbus 20
Eibergen
Telefoon 05454 - 2060
Telex 44254

ning en werkvoorbereiding, maximalisatie van het tariefwerk, verhoging van de kwaliteit en de nadruk op een grotere effectiviteit van de verkoop. Ondanks de volledige inzet van allen zit het getij tegen, ondermeer vanwege een tegenvallende export door de hoge lonen en harde gulden. Toch blijft Van Basten Batenburg optimistisch gestemd over de toekomst. Hij baseert dit op de reacties die er waren op de modellen die getoond werden op de internationale meubelbeurs in Keulen. Zelfs vanuit Japan waren er positieve geluiden.

Echter de werkelijkheid is anders. Van Basten Batenburg vertrekt in 1980 en er wordt voor één dag per week een interimmanager aangesteld. Het bedrijf wordt verder geherstructureerd maar zowel de vraag naar stoelen en dus ook de omzet blijft dalen. Tenslotte wordt de heer O.O. Schuurmans, die eerder bij Kip Caravans in Hoogeveen werkzaam was, als eindverantwoordelijke aangesteld. Hij benoemt de heer Van de Kooij als bedrijfsleider. Om de crisis het hoofd te bieden, stellen de commissarissen van het bedrijf, de heren Van Zanten en Van de Kwast voor dat het personeel één uur per dag gratis overwerkt om zodoende de kosten te drukken en meer inkomsten te verwerven. Op dat moment zit het bedrijf al in een financiële zorgelijke situatie. Desondanks schaart het personeel zich achter dit plan. Ze hebben er alles voor over om het bedrijf te redden.

## Het laatste personeelsfeest

Terwijl de zaken al slecht gaan, wordt er in september 1982 toch een personeelsfeest gehouden, in zaal Kerkemeijer te Rekken. Niemand van het personeel wil een welkomstwoord houden omdat iedereen weet dat het zorgelijke tijden zijn voor het bedrijf. Uiteindelijk krijgt Johan Onstein het woord en spreekt de woorden: "We weten allemaal dat er donkere wolken boven ons bedrijf hangen maar we hopen dat de zon er nog eens doorkomt." Helaas pakt het anders uit. Reeds een week later valt het doek voor de eens zo florerende stoelen- en meubelfabriek. Geert Rexwinkel herinnert zich die dag nog goed. Alle personeelsleden worden die middag in de kantine bijeengeroepen. Er wordt bijverteld dat iedereen z'n persoonlijke spullen moet meenemen. Wanneer iedereen in de kantine verzameld is, is het stil. Je kunt een speld horen vallen. Na het onafwendbare bericht dat het bedrijf failliet is, mogen de werknemers de fabriek niet meer in. Het is voorbij.

## Het einde

Op dinsdag 26 oktober 1982 wordt het faillissement uitgesproken. Dagblad Tubantia meldt dat Mr. van Frankenhuizen door de rechtbank als bewindvoerder is benoemd. 'Daarna zal bekeken worden of het mogelijk is, het bedrijf in kleine vorm voort te zetten; met 70 van de ongeveer 140 personeelsleden. Districtbestuurder Wildeman van de Hout en Bouwbond CNV ziet niet veel mogelijkheden voor het bedrijf. Ondermeer, omdat ook na het faillissement de verplichtingen jegens het personeel overgaan naar de nieuwe eigenaren. Er is ondermeer

een fikse achterstand in de loonbetalingen. Daarbij komt dat het personeel onder geen beding met de huidige directie verder wil gaan. Een jaar geleden hebben de werknemers een uur per dag overgewerkt zonder daarvoor betaald te worden, ofschoon de vakbonden daar tegen waren'.
Nadat het faillissement is uitgesproken, wordt het bedrijf in zeer afgeslankte vorm voortgezet. In de opslaghal liggen immers nog duizenden rompen, die bekleed en verkocht kunnen worden? De heer Jansen uit Winterswijk heeft nu de verantwoordelijkheid van het bedrijf. Zo werken er in deze nieuwe vorm nog zo'n veertig mensen door tot 1985, totdat de klus is geklaard. Daarna worden de deuren definitief gesloten. Mr. Van Frankenhuizen komt, nu als curator, om het faillissement op een nette manier af te wikkelen.

Na het faillissement breekt er voor de gehele familie een heftige tijd aan. Het is zwaar te moeten ervaren dat een eens zo welvarend bedrijf, dat met eigen handen is opgebouwd, in enkele jaren ter ziele is gegaan. Behalve dat het voor de familie een zware tijd is, is het ook voor de Eibergse gemeenschap een gevoelig verlies. Stoelen- en Meubelfabriek Groot Landeweer was van grote betekenis voor het hele dorp. Hendrika Groot Landeweer overlijdt enkele jaren nadat het faillissement is uitgesproken, in 1984, Arend Jan Groot Landeweer overlijdt een jaar later, in 1985. Twintig jaar eerder heeft Piet te Lintum hen beiden geportretteerd. Ze woonden toen net aan de Hupselseweg.

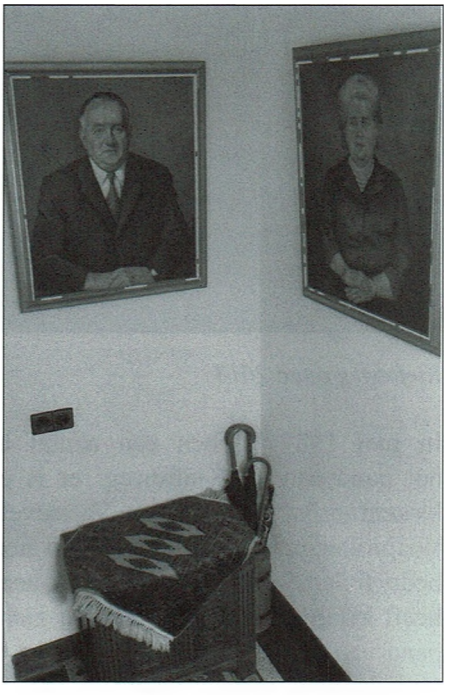

*Arend Jan Groot Landeweer en Dika Groot Landeweer, in 1967 en 1968 geportretteerd door Piet te Lintum.*

## Nieuwe bedrijvigheid

In juni 1986 wordt het bedrijf verkocht aan meubelbedrijf Ouwenbroek uit Vlaardingen. Zeven mensen kunnen nog aan de slag blijven, al verdwijnt de stoelenproductie in z'n geheel uit Eibergen. Het is de koper vooral te doen om de modellen, tekeningen en documentatie van het bedrijf. In augustus van dat jaar nemen vier regionale beleggers het initiatief om een bedrijvencentrum te vestigen in de voormalige stoelen- en meubelfabriek.
In september 1986 vindt er een openbare verkoop plaats van alle goederen die zich nog in de fabriek bevinden, van machines en gereedschappen tot overgebleven onderdelen en stoelen.

Zo komt er een eind aan de Eibergse stoelen- en meubelfabriek Groot Landeweer die tientallen jaren honderden mensen werk heeft geboden en waar miljoenen stoelen zijn gefabriceerd die de gehele wereld zijn overgegaan.

*Kiefteweg anno 2018*

In mei 1987 hebben een aantal nieuwe bedrijven onderdak gevonden in het pand aan de Kiefteweg: er is een metaalbewerkingsbedrijf gevestigd en kastenfabrikant Lundia uit Varsseveld heeft een deel van de fabriek gehuurd. Weiproductenfabriek uit Borculo heeft een ruimte voor opslag en Autopoetsbedrijf CarCleaning uit Eibergen heeft er een werkplaats ingericht. Anno 2018 heeft kringloopbedrijf Drenthen zich een plek verworven in een deel van het pand van de voormalige stoelen- en meubelfabriek waar vele Eibergenaren met tevredenheid, respect maar ook met een gevoel van weemoed op terugkijken.

*Henk Sieben, november 2018*

## Bronnen

Archief museum De Scheper

Met dank aan Henk ter Agter, Gerrie ten Bergen-Groot Landeweer, Willie ter Welle-Groot Landeweer, Hannie ten Elshof-Groot Landeweer, Henny van Doorn, Hans en Conny Fikse, Paul Höfer, Riek Krukerink-Roossink, Gerrit en Netta Onstein, Johan en Alie Onstein, Han Onstein, Karst en Willemien Mulder, Geert Rexwinkel, Herman Schepers, Minie Simmelink-Antvelink, Dick Somsen, Catrien Tankink, Egbert Timmermans, Dela van Vuuren-Bosklopper en Hans ter Welle.

# Kindergeloof

In 2018 is het 100 jaar na het einde van de Eerste Wereldoorlog. Er leven geen mensen meer met een aktieve herinnering aan die oorlog maar 60 jaar geleden was dat nog anders. Wij hadden toentertijd verre familie op verschillende plaatsen in de grensstreek en die werden zo eens per jaar bezocht. Vaak woonden op die boerderijen niet alleen ouders en kinderen maar ook grootouders en ongetrouwde ooms of tantes. De familiegesprekken interesseerden mij toen niet zo veel maar als het onderwerp veranderde naar de gebeurtenissen en de smokkelverhalen uit de Eerste Wereldoorlog was ik één en al oor. Veel herinner ik mij niet meer van die verhalen maar wel dat er veel geld mee verdiend werd, dat bewaard werd in een haverkist met dubbele bodem. Door de hyperinflatie die volgde op de oorlog verminderde dat geld snel in waarde en uiteindelijk ging alles in rook op doordat er van lieverlee het fornuis maar mee werd aangemaakt. Of die verhalen allemaal wel klopten wist ik niet maar het feit dat de haverkist er nog stond gaf wel vertrouwen. Aan het eind van een van die bezoeken nam een oude oom mij even apart, leidde mij naar de achterzijde van een schuur en vestigde daar mijn aandacht op de afrastering van het weiland dat op die plek de landsgrens vormde.

"Nao den oorlog most d'n duutschen keizer naor Holland vlucht'n. Dat is wal bekend maor wat d'r neet völle wet, is dat e hier in Rekk'n de grenze is aover e'komm'n." Hij wees daarbij op een zwarte lap stof die in de verte aan het prikkeldraad hing. "Kiek, doar is e met de bokse an'n puntdroad blieven hang'n. Een stuksken plodden höngt ter nog." Die wetenschap maakte op mij een verpletterende indruk en ik moest nadrukkelijk beloven dit aan niemand te vertellen.

Ruim 50 jaar later kwam ik weer langs dezelfde plek. Er was daar weinig veranderd maar de lap stof was er niet meer. Intussen wist ik dat keizer Wilhelm II na de oorlog weliswaar naar Nederland was uitgeweken maar in een comfortabele limousine vanuit België de grens was gepasseerd in Eysden, om zich uiteindelijk in Doorn te vestigen waar hij zich tot zijn dood in 1941 voornamelijk bezig hield met het omhakken van bomen. Hij had bij zijn vlucht dus niet tussen Rekkens prikkeldraad door hoeven te kruipen. De betreffende oom was reeds lang overleden maar hoe graag had ik gewild dat zijn mij toevertrouwde verhaal op waarheid had berust en ik deelgenoot was gebleven van een groot geheim.

*Bert Heuvelsland*

# Wie was Franciscus Hermanus Bach?

**De Rooms-Katholieke kerk van Onze Lieve Vrouw Tenhemelopneming te Beltrum werd gebouwd in 1847. In 1929 onderging de kerk een ingrijpende verbouwing en uitbreiding, waarbij decoratieve glas-in-loodramen werden aangebracht en de schilder Franciscus Hermanus Bach uit Groningen kreeg de opdracht voor muurschilderingen in het priesterkoor. Vanwege diens ziekte maakte de kunstschilder Wenzel in 1932 het karwei af.**
**Tussen 1962 en 1964 liet het kerkbestuur een deel van de muurschilderingen van Bach op aanwijzing van de pastoor achter een donkere laag bruine verf verdwijnen, maar enkele jaren geleden kwamen de schilderingen bij de restauratie van de kerk weer tevoorschijn. Nu volgt herstel. Aldus dagblad De Gelderlander van 7 augustus 2018.**

## Wie was deze Franciscus Hermanus Bach?

Franciscus Hermanus Bachg (zijn achternaam werd ook geschreven als Bach) werd geboren te Groningen op 28 mei 1865. Hij overleed te Groningen op 22 januari 1956 en werd begraven op de R.K. begraafplaats te Groningen. Hij heeft zijn eigen grafsteen ontworpen. Johan Dijkstra schreef daarover: "Zonderling die hij ook was, liet hij tijdens zijn leven al zijn grafsteen maken: Op deze steen liet hij zijn geestelijk testament bouwen: de formule die hij had gevonden voor een nieuwe vorm voor de katholieke kerk".

Bachg komt uit een streng katholieke familie van smeden in het Duitse Haselünne. Zijn vader, Johann Caspar Bachg, werd geboren te Haselünne circa 1814 en overleed te Groningen op 4 april 1888. Hij werd smidsknecht en later smid te Groningen.
Johann Caspar Bachg trouwde op 29 augustus 1841 te Groningen met Christina Elizabeth Meijer, geboren te Groningen op 9 februari 1816 en overleden te Groningen op 15 november 1861. Na haar overlijden hertrouwde Johann Caspar Bachg op 20 november 1862 te Groningen met Susanna Harmanna Greeven, geboren te Groningen op 1 mei 1825 en overleden te Groningen op 13 maart 1901. Uit het eerste huwelijk werden negen kinderen geboren, uit het tweede huwelijk twee kinderen. Franciscus Hermanus Bachg was het jongste kind.

Franciscus Hermanus Bachg huwde op 19 september 1895 te Groningen met Christina Geertruida ten Velthuis, geboren te Groningen op 12 maart 1865 en overleden te Groningen op 29 juli 1930. Uit dit huwelijk zijn vier kinderen geboren. De oudste zoon, Johan Casper Christiaan Bachg, werd geboren te Groningen op 22 juli 1897. Hij was ordebroeder en tuinknecht te Borculo. De tweede zoon, Christianus Cornelius Johannes (Chris) Bachg, werd geboren te Groningen op 25 juni 1900. Hij werd in 1924 tot priester gewijd en was kapelaan in Zevenaar, Amersfoort en Utrecht, daarna pastoor in Benschop (1949-1954) en

*Decoratieve schildering van F.H. Bach.*

vanaf 1954 tot zijn emeritaat pastoor in Bussloo. De derde zoon was de advocaat, journalist en R.K. politicus mr. Franciscus Joannes Herman (Frans) Bachg (geboren te Groningen, 5 september 1902 en overleden te Breda op 9 augustus 1994), die in de Tweede Kamer der Staten Generaal zat als lid van de fractie van de RKSP en later van de KVP. Dochter Helena Susanna (Leny) Bachg werd geboren te Groningen op 27 augustus 1905. Zij overleed in Eindhoven op 11 augustus 1992 als weduwe van Wilhelmus Jacobus Henricus Hogema.

Toen Franciscus Hermanus Bachg 11 jaar was, volgde hij de avondcursus aan de Academie Minerva te Groningen. Twee jaar later kreeg hij een bronzen medaille voor het vak handtekenen. In 1882 werd hij tekenleraar op het doveninstituut in Groningen. Hij was op dat moment nog niet afgestudeerd. Aan de Academie Minerva te Groningen kreeg hij onder anderen les van de schilder en fotograaf J.H. Egenberger (1822-1897), die zelf een leerling was van Jan Willem Pieneman en in 1857 was aangesteld als hoofdonderwijzer-directeur van deze academie. Andere leerlingen van Egenberger waren onder anderen Otto Eerelman, Albert Hahn, H.W. Mesdag en Willem Zwart. Egenberger is de ontwerper van het monument ter nagedachtenis aan Adolf van Nassau, die was gesneuveld bij Heiligerlee (1872).

In 1884, hij was nog maar 19 jaar oud, behaalde Bachg zijn MO-akte en ontving hij de Grote Koninklijke Medaille voor anatomie en de Zilveren Academie Medaille voor ornamentcompositie. Egenberger haalde het Bestuur van Minerva over om Bachg aan te nemen. Zo kreeg hij aansluitend een aanstelling als docent MO-tekenen aan deze academie. Hij zou die functie tot 1927 vervullen en vele Noord-Nederlandse kunstenaars vertrouwd maken met de beginselen van het tekenen en schilderen. Zijn docentschap verhinderde Bachg echter niet om een flink oeuvre op te bouwen.

In opdracht vervaardigde hij kruiswegstaties en muurschilderingen in Rooms-Katholieke kerken door heel Nederland, zoals in Amersfoort, Bedum, Beltrum (kerk van Onze Lieve Vrouw Tenhemelopneming), Foxham (Sint-Martinus-kerk), Groningen (de Paterskerk), Harmelen, Maastricht (de Juvenaatskapel van de broeders van Maastricht), Naarden, Rolduc en Wolvega, die een sober koloriet en een strakke vormgeving tonen, waarmee hij stilistisch aansloot bij de zogenoemde "Gemeenschapskunst" van kunstenaars als Antoon Derkinderen en Richard Roland Holst.

Bachgs' vrije werk bestaat vooral uit kleurige, losse, impressionistische landschappen en dorps- en stadsgezichten, die direct naar de natuur zijn geschilderd. Als landschaps- en portretschilder wordt Bachg gerekend tot de impressionisten van de Haagse School.

Een hoogtepunt in zijn oeuvre vormen de enorme tegeltableaus met allegorische figuren, die in 1896 in de hal van het hoofdstation van Groningen werden geplaatst. Daarnaast heeft hij geregeld portretten geschilderd, veelal van Groninger notabelen, waaronder negentien portretten van hoogleraren voor de senaatskamer in het Academiegebouw van de Groninger universiteit. Bekend zijn het portret van de Groningse onderwijzer Van Denderen, dat door Bachg in 1954 geschonken werd aan het Groninger Museum inv./cat.nr. 1954.004), het portret van de onderwijzer Luinge (circa 1890) en het portret van Arnold W. Kort (circa 1920), alle in het Groninger Museum. Bekend is ook zijn portret van Edzard Tjarda van Starkenborgh Stachouwer (1859-1936), dat hij in 1917 maakte. Tjarda van Starkenborgh Stachouwer was van 1900 tot 1917 burgemeester van de stad Groningen en van 1917 tot 1925 Commissaris van de Koningin in de provincie Groningen. Ook van zijn halfzuster Elizabeth Christina Bachg (geboren te Groningen in 1858 en overleden te Groningen op 21 januari 1924) en haar tweede echtgenoot Henricus Fredericus Swarte (geboren te Groningen op 24 maart 1848 en overleden te Groningen op 11 januari 1933), maakte Bachg een portret. Ook heeft Bachg verscheidene vaandels ontworpen voor Rooms-Katholieke verenigingen.

*In 2018 vond de restauratie van de schilderingen plaats.*

Bachgs reputatie is tegenwoordig vooral gebaseerd op de inspirerende wijze waarop hij les gaf. Hij nam zijn leerlingen mee naar buiten om het Reitdiep en 't Blauwborgje (nabij Groningen) te schilderen. Zo heeft hij grote invloed uitgeoefend op diverse leden van de befaamde Groninger kunstenaarsvereniging "De Ploeg", zoals Jan Altink, Johan Dijkstra, Henk Melgers, Jan Wiegers en Jan van der Zee. Andere bekende leerlingen van hem zijn de historicus Johan Huizinga, de illustrator Cornelis Jetses en de tekenaar van politieke prenten Albert Hahn.

Bachg was lid van het genootschap Arti en Amicitiae te Amsterdam en van de kunstenaarsvereniging "De Ploeg" te Groningen.

Er waren tentoonstellingen van het werk van Bachg te Groningen in 1886, 1895 en 1902. In het Museum te Groningen was er in 1965 een herdenkingstentoonstelling.

In Het Gildeboek 18 (1935, pag. 15-19), het orgaan van het St. Bernulphusgilde, verscheen zijn toelichting bij zes foto's van zeven wandvlakken, schilderingen in Keimsche verven, in een dorpskerk (bij Groenlo (G). Over de schilderingen in de Juvenaatskapel van de Broeders van Maastricht verscheen in 2002 van de hand van P.J.I. Flaton een boek.

*Wim van Hagen*

Eibergen, 12 augustus 2018

*Met dank aan Jan Kok voor wat betreft de foto's.*

# Markestenen en markegrenzen

*Grenssteen Oldenkotte.*

Op 16 oktober 2018 maakten Nico Spit en ik een fietstocht van Oldenkott naar Zwillbrock. We fietsten pal langs de grens van De Achterhoek en de Bondsrepubliek. Het doel was om grensstenen te spotten. Nico Spit, lid van de Historische vereniging in Haaksbergen, weet bijna alles van grensstenen en is lid van het 'Platform Markestenen en markegrenzen in Twente'. Als verwoed grensstenenliefhebber heeft hij ook meerdere keren de grens met de Achterhoek overgestoken om daar te zien hoe de grens loopt. Met oude kaarten in de hand konden we precies zien hoe de grens de afgelopen eeuwen wijzigingen heeft ondergaan. De grens is namelijk niet zomaar tot stand gekomen. Dat ging gepaard met veel strijd en daarna behendig overleg. Henk Agterhof heeft er een mooi boek over geschreven 'De grens in De Achterhoek'.

*Grenssteen No. 25 aan het fietspaadje langs de grens*

Tijdens onze fietstocht zagen we het ook stukje land aan de Slemphutterweg dat na de Tweede Wereldoorlog bij Nederland is gevoegd. Verder zagen we een grote diversiteit aan grensstenen. Oude grensstenen uit de tijd dat Nederland net onder de Franse heerschappij vandaan was, stenen uit de tijd van 1813-1850. Ook waren er zogenaamde obelisken maar ook waren er nieuwe kadasterpalen. Verder zagen we landweren: de oude natuurlijke grenzen opgetrokken van dichtbegroeid kreupelhout. Het was een fietstocht waarbij de geschiedenis echt gaat leven.
Als historische kring zijn we op zoek naar leden die zich verder willen verdiepen in deze grenshistorie en deze vast willen leggen. Grensstenenkenner Nico Spit is bereid om voor degenen die belangstelling hebben een lezing te verzorgen.

Voor wie nog oude uitgaven van Old Ni-js heeft: In nummer 29 schreef Bert Heuvelsland een artikel over Het Twistveld en Eric Ooink schreef in Old Ni-js 87 een bijdrage over datzelfde Twistveld. We zijn benieuwd naar uw reactie. Uw belangstelling kunt u kenbaar maken bij de secretaris of één van de redactieleden.

*Henk Sieben*

*Grenssteen achter de Nieuwenkampsweg. Foto Henk Sieben*

# Uniek overlijdensbericht uit 1801

*van een Rekkense met veel nakomelingen*
*in Eibergen/Rekken en Haaksbergen.*

**Het document, afgebeeld op de volgende pagina, wordt origineel bewaard in het Utrechts Archief. Het betreft een overlijdensannonce uit de Franse tijd, een unicum en een vroeg voorbeeld van een overlijdens- of rouwbericht. Tegenwoordig worden mededelingen van overlijden gedaan door middel van een advertentie in de (lokale) krant, die eveneens digitaal worden gepubliceerd. Vroeger werden deze mededelingen kennelijk aangeplakt op de kerkdeur of een aanplakbord in een stad of dorp. Dit overlijdensbericht heeft dan ook de vorm van een aanplakbiljet. In Italië schijnt dit gebruik nog actueel te zijn.**

## Collectie Rijsenburg

Jaren geleden kreeg ik een aantal archiefinventarissen van het Utrechts Archief (toen nog Rijksarchief in Utrecht) in handen, waaronder die van de Collectie Rijsenburg. Meestal zijn inventarissen voorzien van een index en het eerste wat ik meestal doe is zoeken op Twente/Haaksbergen en daarnaast voor mij relevante familienamen. De "Collectie Rijsenburg" is een interessant archief. Rijsenburg was de naam van het voormalig groot-seminarie van het aartsbisdom Utrecht te Driebergen-Rijsenburg. Behalve archiefstukken afkomstig van het seminarie zelf, zijn in de collectie allerhande archiefstukken, handschriften en historische aantekeningen samengebracht die door diverse personen en families zijn verzameld en in het archief van het seminarie werden bewaard. Na de sluiting van het seminarie werd het archief overgebracht naar Utrecht. De collectie kent stukken uit heel Nederland, maar de kern betreft het aartsbisdom Utrecht. Het bevat eveneens een aantal interessante documenten uit Haaksbergen, waaronder akte van overdracht van het inmiddels verdwenen erve Bargerink in Holthuizen uit 1512. Er zijn ook zeven stukken over Beltrum, waaronder de bouw van de kerk aldaar in 1840-1849 en zaken betreffende het erve Fracking/Wracking uit de 16e, 17e en 18e eeuw. Onder de noemer Eibergen gaat het om randzaken uit de 19e eeuw die de statie/parochie Eibergen aangaan. De grootste en belangrijkste verzameling documentatie, waaronder veel originele archiefstukken, is aangelegd door de geestelijke Johannes Hendricus Hofman (1837-1910), die in Beltrum werd geboren op de Hof te Beltrum alias erve Hofman. De priester Hofman, pastoor van Everdingen van 1875-1888, heeft zich verdienstelijk gemaakt voor de geschiedenis van de katholieke kerk, de regionale geschiedenis en de genealogie van boerenfamilies. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de collectie maar liefst 29 inventarisnummers kent over de familie Hofman/Ten Have, waaronder stukken over het huwelijk van mijn Beltrumse voorouders Gerrit Hofstede (Hanenveld) en Aaltje ten Have.

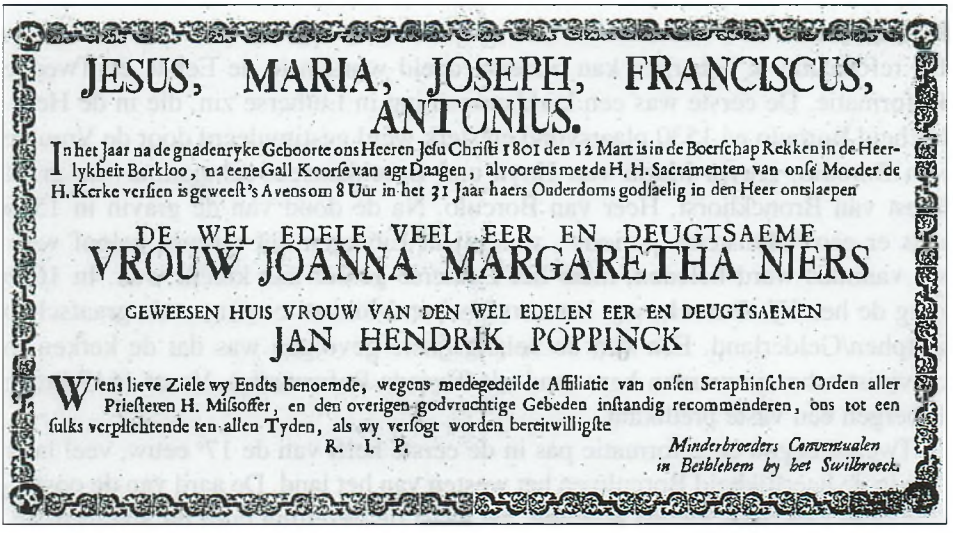

JESUS, MARIA, JOSEPH, FRANCISCUS, ANTONIUS.

In het Jaar na de gnadenryke Geboorte ons Heeren Jesu Christi 1801 den 12 Mart is in de Boerschap Rekken in de Heerlykheit Borkloo, na eene Gall Koorse van agt Daagen, alvoorens met de H. H. Sacramenten van onse Moeder de H. Kerke versien is geweest 's Avensom 8 Uur in het 31 Jaar haers Ouderdoms godsaelig in den Heer ontslaepen

DE WEL EDELE VEEL EER EN DEUGTSAEME
VROUW JOANNA MARGARETHA NIERS

GEWEESEN HUIS VROUW VAN DEN WEL EDELEN EER EN DEUGTSAEMEN
JAN HENDRIK POPPINCK

Wiens lieve Ziele wy Endts benoemde, wegens medegedeilde Affiliatie van onsen Seraphinschen Orden aller Priesteren H. Missoffer, en den overigen godvruchtige Gebeden instandig recommenderen, ons tot een sulks verplichtende ten allen Tyden, als wy versogt worden bereitwilligste

R. I. P.

*Minderbroeders Conventualen in Bethlehem by het Swilbroeck.*

*Overlijdensannonce Joanna Margaretha Niers, vrouw van Jan Hendrik Poppink (HUA, archief collectie Rijsenburg, inv.nr. 785).*

Onder 'personen en families' vond ik dit bijzondere overlijdensbericht van Margaretha Poppink-Niers, een vrouw waarvan veel nakomelingen in Eibergen/ Rekken en Haaksbergen wonen. Ook voor mij is ze een oud-grootmoeder (moeder van een betovergrootmoeder). Zij woonde op het erve Poppink (nu bouwbedrijf Roossink, Apedijk 15), vlakbij het katholieke deel van het dorp Rekken, op de zuidoever van de Berkel, dat 't Kip wordt genoemd. Hierover straks meer.

## Zwillbrock

Hoe het overlijdensbericht, dat origineel iets groter is dan een A4, in de collectie Rijssenburg kon terechtkomen is onbekend, maar vermoedelijk heeft de hierboven genoemde pastoor Hofman hierbij een rol gespeeld. Oorspronkelijk is het afkomstig van de paters Franciscanen (ook wel Minderbroeders genoemd) van het klooster Bethlehem in Zwilbroek (Zwillbrock), waarvan tegenwoordig alleen nog het fraaie barokkerkje resteert. Dit blijkt niet alleen uit de ondertekening ("Minderbroeders Conventualen in Bethlehem by het Swilbroeck"), maar ook uit de toevoeging van de namen van twee heiligen na "Jezus, Maria en Joseph". De Heilige Franciscus verwijst naar de kloosterorde (Franciscanen) en Antonius is de kerkpatroon van het Zwilbroek. De oorsprong van de relatie tussen katholieke Rekkenaren en het Zwilbroek moet gezocht worden bij de reformatie. Die begon in Europa in 1517, nadat Maarten Luther zijn **95 stellingen** (al dan niet) ophing aan de deur van de **Slotkerk te Wittenberg**.

## Reformatie

De reformatie in Eibergen kan onderverdeeld worden in de Eerste en Tweede Reformatie. De eerste was een kerkhervorming in Lutherse zin, die in de Heerlijkheid Borculo ná 1530 plaatsvond en sterk werd gestimuleerd door de Vrouwe van Borculo, gravin Maria von Hoya und Brockhausen, echtgenote van graaf Joost van Bronckhorst, Heer van Borculo. Na de dood van de gravin in 1576 was er een 'Münsterse periode', waarbij in Eibergen het roomse geloof weer als vanouds werd beleden, maar het Lutherse geloof aan kracht won. In 1616 ging de heerlijk Borculo van het vorstbisdom Münster over naar de graafschap Zutphen/Gelderland. Eén van de belangrijkste gevolgen was dat de kerken in calvinistische zin werden hervormd (de Tweede Reformatie). Vanaf 1617 kreeg Eibergen een vaste predikant.
In Twente begon de reformatie pas in de eerste helft van de 17e eeuw, veel later dan in de heerlijkheid Borculo en het westen van het land. De aard van de oosterling, met zijn afwachtende houding, zal naast de bezetting door de Spanjaarden, hier eveneens debet aan zijn geweest. Het Calvinisme had zich in de Nederlanden de status van staatsgodsdienst weten te verwerven. In 1633 werd de basis gelegd voor de protestantse (officieel Nederduits Gereformeerde) gemeente te Haaksbergen. Tot 1648 werd de Roomse godsdienst nog openlijk beoefend, waarna de katholieken min of meer 'ondergronds' gingen. De Pancratiuskerk in Haaksbergen was voortaan bestemd voor de protestanten.
De Katholieke Kerk wist zich in het Munsterland te handhaven. De roomsen gingen een tijdlang de landsgrens over om daar ter kerke te gaan. Op de grens werden, met ondersteuning van de bisschop van Münster kloosters en kapellen gesticht, om van daaruit de Nederlandse katholieken uit Twente en de Achterhoek 'over de grens' zielzorg te kunnen geven. In 1651 werd hiervoor het klooster te Zwilbroek gesticht en dit was vanaf dat moment een toevluchtsoord voor de onderdrukte katholieken van Twente (met name Haaksbergen) en de Achterhoek geworden. De R.K. zielzorg werd voortaan vanuit het Zwilbroek geregeld. Men kon daar naar de kerk, maar paters van het Zwilbroek kwamen ook naar de plaatsen toe en deden daar de mis in zogenaamde schuilkerken op boerenerven. Later werden er dichter bij de grens met Haaksbergen en Rekken twee kapellen gebouwd: Oldenkotte (1657) en 't Niekerke (1699). Tot 1740 werd er door de Haaksbergenaren op het Niekerk gekerkt. In dat jaar was de schuilkerk aan de (Hof)Braak in gebruik genomen. Deze kerk werd tegen betaling door de overheid gedoogd.

In Eibergen en Rekken gingen de meeste katholieken vanaf 1651 naar het Zwilbroek en dat bleven ze lange tijd volhouden, hoewel men in de 18e eeuw ook naar Rietmolen ging. In 1795 kwam er met de Franse revolutie eveneens godsdienstvrijheid. Onder Lodewijk Napoleon werd de Pancratiuskerk in Haaksbergen in 1810 weer teruggeven aan de katholieken. In Eibergen was in 1795 een nieuwe katholieke kerk opgericht. De Rekkense katholieken bleven echter tot de

*Huis en schuur familie Roossink, op Poppink, aan de Apedijk, Rekken. Foto Henk Sieben*

ontmanteling van het klooster Bethlehem in 1811 naar Zwilbroek gaan en dat geldt ook voor de familie Poppink. In de jaren na 1811 gingen katholieke Rekkenaren naar Eibergen. Dit duurde tot 1872 toen de huidige R.K. kerk van Rekken werd ingewijd. Deze kerk is er gekomen nadat twee Rekkenaren zich hiervoor flink hadden ingezet, waaronder de ongehuwde Jan Hendrik Bou(w)man (1816-1887), landbouwer op 'Poppink' en kleinzoon van de hier overledene.

## Joanna Margaretha Niers

Joanna Margaretha (Margaretha) Poppink-Niers werd in maart 1770 te Meddo onder Winterswijk geboren. Haar vader Jan Breukers was daar landbouwer op het erve Niers en gehuwd met de erfdochter Joanna (Jenneken) Niers. Zoals dat hier gebruikelijk is krijgen de kinderen vervolgens de naam van het erf. Margaretha werd op 28 maart 1770 te Zwilbroek onder de familienaam Niers gedoopt. In latere jaren wordt ze naar vader ook wel Breukers genoemd of naar haar afkomst 'Breukers op Niers'. Ze huwt in 1795 met Jan Hendrik Poppink (1753-1815), erfopvolger op het erve Poppink in Rekken. Uit het huwelijk werden twee kinderen geboren die in Zwilbroek zijn gedoopt:

Johanna Harmina (Harmina) Poppink (1796-1861). Zij werd erfopvolgster en huwde met de uit Hoonte (Neede) afkomstige Hendrik Jan Bouwman (1786-1865). Op 'Poppink' werden hun twaalf kinderen geboren, waarvan er tien volwassen werden. Zes kinderen bleven op Poppink wonen, waarvan alleen

zoon Johannes Bouwman (1826-1897) zou huwen. Deze huwde met Adelheide Rensing uit Vreden. Met haar kreeg hij vier kinderen, maar deze werden geen van allen ouder dan een jaar. De overige vier kinderen uit het gezin Bouwman-Poppink trokken naar Haaksbergen en kregen veel nakomelingen:

A. Johanna Geertrui Bouwman (1821-1891) huwde met Gradus Kerkemeijer van het erve Kerkemeijer (nu bedrijventerrein 't Vark). Hun oudste zoon Dieks Kerkemeijer (1852-1928) kwam bij zijn ooms en tantes op 'Poppink' en werd daar erfopvolger, waardoor hij Poppink Dieks werd genoemd. Hij huwde in 1892 met Wilhelmina Lansing uit Crosewick. Hun nazaten bewonen nog altijd de boerderij Poppink (nu familie Roossink).
B. Hendrica Bouwman (1824-1899) huwde met de smid Johannes Ooink (1833-1909) in het dorp Haaksbergen (Molenstraat).
C. Gerharda Johanna Bouwman (1831-1900) huwde met Hendrik Jan Wielens, landbouwer en tapper op het erve Jonkman aan de Eibergseweg in Langelo. Nazaten zijn de Leferinks van het erve 'Heukers Jans' aan de Holthuizerstraat (nu woonwijk 't Wolferink) en de familie Assink op 'Meisterboer' in Brammelo.
D. Johannes Bernardus (Bernard) Bouman (zonder w). Bernard Bouman (1840-1913) huwde met de erfdochter van het pand 'Horstman' aan de Markt. Nazaten zijn de families Bouman met bijnaam 'Horstman' en Lankheet van 'Kloas Bernard' aan de Buurserstraat in Haaksbergen.

1. Joanna Geertruid Poppink (1798-1883). Zij huwt met Gradus Antonius Teesselink (of Teselink), landbouwer op het erve Wansink aan de Borculoseweg in Olden Eibergen. Zij kennen diverse nazaten in Haaksbergen (fam. Leferink-Teselink), Rietmolen (Vogt), Eibergen (Teselink en Baak) en Ambt Delden (Vehof en Brummelhuis).

Margaretha Poppink-Niers overleed 12 maart 1801 te Rekken op de leeftijd van 30 jaar en liet haar man en twee dochtertjes na. Dankzij het overlijdensbericht weten we behalve de exacte sterfdatum dat ze 's-avonds om 8 uur overleed na een galkoorts van acht dagen.

## Bronnen:

- Het Utrechts Archief, Collectie Rijsenburg (inventaris 17)
- www.heerlijkheid Borculo.nl, diverse artikelen van Benny te Vaarwerk.
- eigen genealogisch bestand.Eric Ooink

# De Ruiterskamp, boerderij aan de Berkel

**U kent de plek vast wel. Uit Eibergen de Haaksbergseweg richting Haaksbergen, direct over de Berkelbrug links naar beneden. Daar ligt de boerderij uit 1912 van mijn grootvader naar wie ik ben genoemd: Derk Willem Izaks. Ik ben de oudste zoon van zijn oudste zoon, dus stamhouder ... had ik niet in die boerderij moeten wonen? Dan had ik u nu bericht vanaf de Berkel-oever, nu is dat vanuit mijn hotel in Bali, waar ik deels woon. Starend over de Balizee en ouder wordend dringen, vooral bij zonsondergang, oude herinneringen zich op en dan zijn er opeens gasten in mijn hotel - een jong stel - uit Eibergen! Ik verwacht dat ze de naam Izaks wel zullen kennen ... Izaks? Nooit van gehoord. Ik probeer 'Odink', de naam van mijn moeder, ook nooit van gehoord. Tevergeefs meld ik nog dat er zelfs een Odinkplein in hun dorp bestaat. Het zegt ze niks. Ik vind ze een beetje stuurs, schamen ze zich voor hun plattelandsaccent tegenover die stadse meneer? Vinden ze mij, Hagenees, arrogant. Doet denken aan vroeger.**

Mijn vader, Herman Izaks, was als oudste zoon voorbestemd om de boerderij voort te zetten, maar omdat hij goed kon leren - dus nog een extra klas deed na de lagere school - kwam meneer Prakke op bezoek bij opa Derk Willem Izaks. Herman moest maar op kantoor van de textielfabriek komen werken. Daarna was er de militaire dienst, inclusief de slag om Ypenburg in mei 1940, de oorlogsjaren en zijn huwelijk met een jongedame, ze was 20, zeer Haags, maar met Eibergse roots, Gerda Odink. (Ze verstopte altijd de voornaam waarmee

*Bij de Ruiterskamp. Mijn opoe Gerritje Izaks-Hasselo. Op de achtergrond staat Hanna Izaks, een zuster van mijn opa Izaks. Daarachter staat zijn moeder, Egbertina Grooters (1859 -1953).*

haar vader haar had opgezadeld. Toen de baby een meisje bleek terwijl gehoopt was op een Gerritjan werd ze meedogenloos Gerritjejantje genoemd). Mijn vader werd agent van politie (mijn Haagse moeder sprak van rechercheur) waar hij, ondanks zijn bescheiden vooropleiding, eindigde als inspecteur.
Wonend in Den Haag was er altijd de Ruiterskamp op de achtergrond. Als er geslacht was op de boerderij werd een pakket naar Den Haag gestuurd met lekkernijen, bloedworst, balkenbrij. In Den Haag woonden mijn keurige oma en opa (H.J. Odink, musicus, meldde het plaatje op de deur van Galvanistraat 33) en in Eibergen op de boerderij aan de Haaksbergseweg ('de grinte') mijn opoe en opa.

Vakanties op 'n Ruuterskamp, 'Den Haag' kwam eraan. Oom Stoffer, broer van mijn vader, die er boer en hovenier was, haalde ons op vanaf het station van de Gelderse Tramwegen, koffers in de kruiwagen. Wij, stadse kinderen, werden ondergedompeld in het plattelands- en boerderijleven.
Met opoe achterop de fiets, melkbus voorop, hond Pukkie ernaast. Schelpenpad naast karrespoor, koeien melken in de Witte Riet. 'Opoe, ik moet naar de WC en er is geen toiletpapier.' 'Dan gebruuk 'ie maor un fusken grus.' In de winter was er de warmte van de deel met twaalf koeien, in de zomer mee naar het roggeland en altijd was er de Berkel; varen, vissen, zwemmen. De Berkel was nog een echte rivier met riet en zandbanken. De dorpsjongens keken tegen ons op, die stadsen met hun lef en praatjes. Ook oma en opa Odink uit Den Haag kwamen op familiebezoek en in Eibergen-dorp maakte opa en ik soms een praatje met zijn neef- volle neef vermeldde hij trots - Hendrik Odink de streekhistoricus en schrijver. Pas toen ik zelf begon te schrijven las ik 'Vertelsels oet den Achterhoek.' Vol bewondering voor zo'n natuurtalent, overdag timmerman, 's avonds met de kroontjespen schrijven ... en hoe, ik hoopte dat er nog een geentje was doorgeschoven naar mij.

De Ruiterskamp, hoe ging dat verder? Opa Derk Willem overleed en is begraven op de begraafplaats aan de Haaksbergseweg, gek om te kijken naar een steen met je eigen naam erop. (Er is nog een graf van een Derk Willem Izaks, vast familie). Daarna was er nog 16 jaar opoe en toen die ook overleed was de vraag wat er zou gebeuren met de boerderij. Oom Stoffer boerde er, maar had meer belangstelling voor het hoveniersvak, de boerderij werd verwaarloosd, veel land werd verpacht. Er waren zeven kinderen, verkopen en verdelen? Ik kan me de familiebijeenkomst erover herinneren. Wij kinderen werden de deel opgestuurd en hoorden harde stemmen. De boerderij werd aan oom Stoffer geschonken, de Ruiterskamp bleef nog jaren trefpunt voor de familie, dat was de prijs die graag betaald werd. Mijn vader vertelde me het verhaal later en voegde er cynisch aan toe: later erft je neef die boerderij, niet jij. Ik heb m'n schouders opgehaald en gezegd: ik verdien het later zelf wel en dat is aardig gelukt. Vast ook dankzij

*De vier grootouders. V.l.n.r.: Derk Willem Izaks (1881-1954), Gerritje Hasselo (1890-1980), Hendrik Jan Odink (1892-1977), Berendina Tonja Kruissink (1896-1971).*

leerzame tijden op de Ruiterskamp. Nee, een trefpunt van de familie is het niet gebleven. De neef baat de Ruiterskamp uit als vakantieboerderij. Op de hooizolder van toen staan nu speelautomaten.

*Derk Izaks*

Derk Willem Izaks (Den Haag, 1944), studeerde bedrijfskunde en management aan de Erasmusuniversiteit en Harvard Business School. Hij was werkzaam als consultant en interim manager. Daarnaast was hij directeur van een door hem opgericht adviesbureau. Tegenwoordig leeft en werkt hij in Bali en Nederland.
Recent verscheen zijn boek: de plasticwatermaffia bij uitgeverij U2pi.
Hij spreekt enkele talen waaronder Eibergs (van zien grotmoo eleert).
Reacties zijn welkom: dizaks@xs4all.nl

## Ons zoekplaatje; oplossing opgave 88

Al snel kwamen de reacties binnen op deze foto. Het zal ongeveer 1979/1980 geweest zijn tijdens het Rekkens Volksfeest.
V.l.n.r.: Jeanette Rhebergen, Ina Bats, Mirjam Bats en Joke Boevink.
Op de achtergrond komt wagengroep drie eraan, of Lanneversshoek of Huurnerhoek? Ook opmerkingen over welke wagens in 1979 het bloemencorso sierden werden genoemd, zoals van de wagengroep Slemphutterweg "Hekserij om bestek '81". En drie wagens met als titel "Het jaar van het kind". In 1980 kwam wagengroep De Koordeshoek met "Het paard van Troje" en wagengroep de Kappenweaver met "Blij dat ik rij op Biogas".

*Henny van Doorn*

# Zoekplaatje

Bovenstaande foto is waarschijnlijk genomen op het Zwikkelaarsplein en zal een groep senioren een mooie dag bezorgen. Door de deuropening is nog een bus te zien. Met sneeuw op de daken en op de voorgrond zal het winter zijn maar met een zonnetje.

## De vragen zijn

- Wie kent één of meerdere personen?
- Waar en wanneer is deze foto gemaakt?
- Wie heeft hier nog herinneringen aan?

## Reacties, graag schriftelijk of per email, zijn welkom bij:

H. van Doorn, Fleerweg 4, 7157 AW Rekken
Mailadres: redactie@historischekringeibergen.nl

# De omzwervingen van een sluitsteen

Deze sluitsteen komt van de schoorsteen van de villa waar dokter Ter Braak woonde met zijn gezin en zijn dokterspraktijk uitoefende en waar Menno ter Braak zijn jeugd doorbracht aan de Grotestraat 58, waar nu de Openbare Bibliotheek staat. De villa heeft, nadat het niet meer bewoond werd een aantal jaren leeggestaan. De kerkenraad van de toenmalige Hervormde gemeente had het pand gekocht om in gebruik te nemen als woonhuis voor het beheerdersechtpaar van de Huve, de familie Brokaar. Het pand Grotestraat 54 zou dan kerkelijk bureau en ruimten voor kerkelijke vergaderingen worden.

De komst van burgemeester Cappetti gooide roet in het eten, die heeft zich sterk gemaakt voor vestiging van de bibliotheek in de villa. De bedoeling was het pand te restaureren maar dat bleek te kostbaar, nieuwbouw was goedkoper. Zo werd de villa in 1977 afgebroken en in 1980 werd de bibliotheek geopend. De familie Brokaar woonde inmiddels in het pand tussen bibliotheek en Huve. Roelie Brokaar voorzag de slopers van het buurhuis dagelijks van koffie en als dank mocht zij de sluitsteen van de schoorsteen hebben. Hij kwam in de tuin te liggen met een rozenboompje erin. In de jaren negentig verhuisde de familie Brokaar naar Emmen, de sluitsteen ging mee. Dit voorjaar nam Hans Brokaar contact op met het museum of die belangstelling had voor de sluitsteen anders ruimde hij hem op. Dat had het museum en zo staat de sluitsteen nu langs de muur bij de ingang van museum De Scheper.

*Gezien Schuur*

*Sluitsteen van de schoorsteen huis Menno ter Braak, waar nu de bibliotheek is gevestigd. Met dank aan Peter Koopmanschap voor de foto.*

# Heinrich Wilhelm Kölling, molenaar van de Mallemse Molen

In 2018 publiceerde Marian Rijk het boek 'Eeuw van versnelling, hoe de fiets voor een maatschappelijke revolutie in Nederland zorgde'. Het boek gaat over Willem Kölling die in 1892 in Dieren de fietsenfabriek Gazelle startte. Maar voor het zover was woonde hij in Eibergen en was zijn vader Heinrich Wilhelm Kölling molenaar op de Mallumse Molen in Eibergen. In haar boek beschrijft Marian Rijk hoe de familie Kölling vanuit het Duitse Linne via Eibergen in Dieren terecht komt. Het is vlot geschreven en uitermate levendig boek waarin ze ingaat op het Eibergen van eind 19de eeuw. In de zomer van 1856 vertrekt Heinrich Wilhelm Kölling vanuit Linne naar Eibergen en wordt ontvangen door molenaar Van Hasz die al vanaf 1834 op de Mallumse molen woont. Zijn grootvader bouwde de windmolen in Rekken. Heinrich gaat als molenaarsknecht aan de slag maar al in 1857 draagt Van Hasz het molenaarschap aan hem over. Zelf vertrekt hij met z'n gezin naar Gelselaar.
Op 28 augustus 1860 trouwt Heinrich Wilhelm Kölling met Johanna Greve, dochter van Jan Willem Greve die molenaar is op de Oostendorpermolen in Haaksbergen. In de jaren daarna worden er een aantal kinderen geboren waarvan er ook enkelen kort na de geboorte overlijden. Op 15 augustus 1869 wordt Wilhelm Kölling, die later zijn naam verandert in Willem, geboren. Hij groeit op en krijgt een baan bij de posterijen. De fiets is het vervoersmiddel dat in die jaren in opkomst is. Zowel de posterijen als de fiets maken een stormachtige ontwikkeling door. Op 11 april 1891 gaat Willem in Dieren bij het post- en telegraafkantoor aan de slag. Een jaar later begint hij daar een fietsenfabriek die later uitgroeit tot de bekende Gazelle fietsenfabriek. Het boek is zeker de moeite waard om in z'n geheel te lezen.

*Henk Sieben*

# Huenderstraat in Eibergen

Hendrik (Hein) Arnold Huender komt in 1873 naar Eibergen. Hij en meester Leppink mogen de pioniers genoemd worden op het gebied van de landbouw. Huender staat aan de wieg van veel veranderingen die grote economische vooruitgang voor het platteland oplevert.
Ook is hij één van de oprichters van de Coöperatieve zuivelfabriek Eibergen. Dit heeft tot gevolg dat de kwaliteit van de zuivelproducten sterk verbetert. Ook de werkgelegenheid onder de boeren en boerenarbeiders krijgt een flinke impuls. Huender is een man die maatschappelijk sterk betrokken is. Als bestuurslid heeft hij zitting in tal van verenigingen.
Huender is een vooruitstrevend man en geniet groot aanzien in Eibergen. Zowel op politiek vlak als kerkelijk gebied heeft hij zeer liberale opvattingen. Zo noemt hij christelijke- en rooms-katholieke scholen sektescholen. Hij is bang dat de schoolpaleizen, zoals hij deze noemt de gemeentefinanciën zullen ruïneren. Daarnaast is hij bang dat er een maatschappelijke versnippering zal ontstaan. Voorwaar een vooruitziende blik.
In 1881 vestigen Huender en Jongsma een cementfabriek in de voormalige Kastanjefabriek waar thans een hotel is gevestigd. Deze cementfabriek, in de volksmond Smit en Mengerink genoemd, verhuisd na de opening van de spoorlijn naar een terrein bij het station. Van 1910 tot 1920 is Huender raadslid en twee jaar wethouder. Voor zijn vele verdiensten krijgt Huender een hoge Koninklijke onderscheiding, hij wordt benoemd tot Officier in de Orde van Oranje-Nassau. Na een slopende ziekte overlijdt hij in 1927. Het is dan ook niet verwonderlijk dat er destijds wordt besloten een straat naar hem te vernoemen.

*Hans Hanning*

Bron:
Kleine Eibergse historie in tien verhalen. Een selectie uit het werk van E.H. Wesselink

# Prijslijst boeken

*Kom vanavond met verhalen. Eibergen in oorlogstijd* - E.H. Wesselink
Deel 1 - *De Jodenvervolging*, 1990 . . . . . € 12,00
Deel 2 - *De moed der machtelozen*, 1992 . . . . . € 14,00
Deel 3 - *Hoe de oorlog is verdwenen*, 1995 . . . . . € 15,00

*De Hölter. Verzamelde gedichten* - G. Odink . . . . . € 7,00
*Boerenwerk* - B.H.M te Vaarwerk en L.A. van Dijk . . . . . € 7,00
*Geschiedenis van de Oude St. Mattheus van Eibergen* - E.H. Wesselink . € 14,00
*Kostgangers van Onze lieve Heer* - H. Odink en E.H.Wesselink . . . € 2,00
*'t Ies kan liejn* - L.A. van Dijk. . . . . € 5,00
*Oud Rekken in beeld* - Joh. Baake (red) . . . . . € 5,00
*Folklore en Vroomheid in Berkelland* - collectief - Hendrik Odink . . € 5,00
*Hof te Vaarwerk en zijn bewoners 1188-1900* - B.H.M. te Vaarwerk. . € 18,00
*De Zwolse School* - Harry Blanken en Willy Gelinck. . . . . € 7,00
*Leven in Geleende Tijd, over Menno ter Braak* - Leon Hanssen . . . € 10,00
*In de baan van de windhoos, De Stormramp van 1 juni 1927 in de gemeente Eibergen (herziene uitgave)* - B.H.M. te Vaarwerk e.a. . . . € 15,00
*Boerderij- en Veldnamen in Eibergen* - E.H. Wesselink e.a. . . . . € 20,00
*Herinneringen van een onderduiker 1940 - 1945* - Wim Heinen . . . € 8,00
*Kleine Eibergse Historie in tien verhalen* - E.H. Wesselink . . . . . € 15,00
*Willem Sluyter anno nu, De kleine leeuwerik* - A.J. Heideman . . . . € 3,00
*Tien man en tachtig gulden, Geschiedenis Willem Sluyterschool* . . . € 5,00
*FC Eibergen 100 jaar, méér dan voetbal* - Henk Sieben e.a. . . . . € 12.50
*Van achter-hoek tot Achterhoek* - Arend Heideman e.a. . . . . € 10.00

Old Ni'js, losse nummers 1 t/m 49 . . . . . € 5,00
50 t/m 86 . . . . . € 6,00

Genoemde prijzen zijn exclusief verzendkosten.
Boeken kunnen worden besteld via het bestelbiljet of telefonisch via:
Historische Kring Eibergen, Grotestraat 56, 7151 BD Eibergen
www.historischekringeibergen.nl

Alle door de Historische Kring Eibergen uitgegeven publicaties,
ook de niet meer leverbare, zijn te vinden op de website:
**www.historischekringeibergen.nl**

# Historische Kring Eibergen: Bestelbiljet boeken

Te sturen aan: Historische Kring Eibergen - Postbus 139 - 7150 AC Eibergen -
www.historischekringeibergen.nl

Ik heb belangstelling voor de volgende uitgave(n) uit de lijst,
vermeld in deze Old Ni-js:

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

Mijn naam . . . . . .

Adres . . . . . .

Postcode en plaatsnaam . . . . . .

Handtekening

. . . . . .

# Historische Kring Eibergen: Ledenwerfactie

Te sturen aan: Historische Kring Eibergen - Postbus 139 - 7150 AC Eibergen -
www.historischekringeibergen.nl

Ik geef als nieuw lid van de Historische Kring Eibergen op:

Naam nieuw lid . . . . . .

Adres . . . . . .

Postcode en plaatsnaam . . . . . .

Het nieuwe lid ontvangt als attentie het boek:
Hendrik Odink, *Kijkjes in het oude Berkelland*.

Mijn naam . . . . . .

Adres . . . . . .

Postcode en plaatsnaam . . . . . .

De aanbrenger van een nieuw lid ontvangt als attentie het boek:
Leon Hanssen, *Leven in geleende tijd. Over Menno ter Braak*, 1992.

# Historisch Archief Eibergen

**Openingstijd:**
Elke zaterdag van 10.00 - 12.30 uur

**Locatie:**
Bovenverdieping van de bibliotheek,
Grotestraat 56, 7151 BD Eibergen